

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Rodinný život vojáka z povolání

Vliv účasti v zahraničních vojenských misích
na fungování rodiny a partnerských vztahů

Vypracovala: Romana Šístková
Vedoucí práce: PhDr. Olga Vaněčková

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

2015

.....
Romana Šístková

Poděkování

Děkuji za vstřícný přístup, přínosné podněty a cenné připomínky při psaní mé bakalářské práce paní PhDr. Olze Vaněčkové.

Také bych chtěla poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce a které si nesmírně vážím a dále všem, kdo se zúčastnili mnou vedených rozhovorů.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je nahlédnout na rodinný, partnerský a osobní život vojáků z povolání z různých úhlů pohledu. Jako specifické zaměstnání, jehož výkon je spojen s mnohými riziky, má jeho průběh dominantní vliv nejen na vojáky samotné, ale bezprostředně se týká i jejich rodin, partnerů a blízkého okolí. Výrazným způsobem je toto akcentováno po roce 1990, kdy se naši vojáci začali účastnit zahraničních vojenských misí. Práce se soustřeďuje na poznání, jak příprava, průběh a návrat vojáka ze zahraniční mise ovlivňuje výše uvedené. Jako hlavní metoda v praktické části bude použita kvalitativní výzkumná strategie a metoda hloubkového rozhovoru s účastníky misí, jímž bude předcházet obsahová analýza diskusních fór na internetu týkajících se dané problematiky.

Klíčová slova

Vojenské zahraniční mise, Armáda České republiky, voják z povolání, rodina, rizika.

Abstract

The goal of this bachelor thesis is to consult the family, partner and private life of the professional soldiers from different views. As the specific occupation, of which performance is linked with many risks, it's process has dominant impact not only on the soldiers themselves, but immediately regards their families, partners and close neighbourhood as well. Considerably was this subject accentuated in 1990, when our soldiers started to participate on the foreign army missions. The thesis focuses on the realization, how the preparation, the course and the re-entry of the soldier from the abroad mission influences everything mentioned above. As the main method in the practical part will be used quantitativ reserach strategy and method of the interview with the abroad mission paricipants, there will come before the summary analysis of the discussion forum on the internet related to the set issues.

Keywords

Military missions abroad, Czech Army, soldiers, family, risks.

Obsah

1	Úvod.....	9
I.	TEORETICKÁ ČÁST	11
2	Pojem rodina, její funkce a charakteristika současné rodiny.....	12
2.1	Rodina	12
2.2	Funkce rodiny	13
2.3	Charakteristika současné rodiny - proměna rodiny od 60. let 20. století	14
3	Specifika profese vojáka z povolání a její vliv na rodinný život.....	18
3.1	Profese vojáka z povolání.....	18
3.2	Pracovní doba vojáka	18
3.3	Problémy rodiny ve vztahu k vojenské službě	20
3.3.1	Problematika vojenských manželství a rodin vojáků vyjíždějících do mise.....	20
3.3.2	Odloučení od rodiny	21
3.3.3	Syndrom nepřítomného otce.....	22
3.3.4	Omezená možnost plánování společných rodinných aktivit	23
3.3.5	Časté stěhování.....	24
3.4	Příprava vojáka na účast ve vojenské misi	24
3.5	Průběh vojenské mise z hlediska psychiky vojáka.....	26
3.6	Sociálně – psychologické aspekty návratu vojáka z mise	27
4	Rizika spojená s výkonem povolání vojáka	29
4.1	Rizika vojenských zahraničních misí	29
4.1.1	Úroveň psychologické podpory vojáků po návratu z mise u aliančních partnerů.....	30
4.2	Adaptace vojáka do normálního života po misi a související rizika	30

4.2.1	Posttraumatický stresový syndrom.....	31
4.2.2	Syndrom vyhoření	34
4.2.3	Alkoholismus.....	34
4.2.4	Drogové závislosti	34
4.2.5	Rozvodovost	36
4.2.6	Deprese a sebevraždy	36
II. PRAKTICKÁ ČÁST		38
5	Úvod do problematiky	39
6	Charakteristika použitých výzkumných metod	39
6.1	Kvalitativní zkoumání	39
6.2	Obsahová analýza.....	40
6.3	Hlubkový rozhovor.....	41
7	Volba účastníků šetření	41
8	Postup šetření	42
9	Okruhy pro rozhovory.....	42
9.1	Okruhy otázek pro manželky, partnerky vojáků	42
9.2	Okruhy otázek pro vojáky	43
10	Popis vlastní zkušenosti	44
11	Obsahová analýza	45
12	Rozhovory	47
12.1	Rozhovor č. 1	47
12.2	Rozhovor č. 2.....	48
12.3	Rozhovor č. 3	48
12.4	Rozhovor č. 4.....	49
12.5	Rozhovor č. 5.....	50
12.6	Rozhovor č. 6.....	51

12.7	Rozhovor č. 7	52
13	Odpovědi na výzkumné otázky	52
14	Shrnutí výsledků	53
15	Závěr	54
	Seznam použité literatury a zdrojů	56
	Přílohy	59

1 Úvod

Můj přítel, voják z povolání, absolvoval již dvě vojenské mise v Afghanistanu a začátkem měsíce dubna odletí na třetí. Po návratu z druhého nasazení jsem mohla osobně vnímat a registrovat značnou rozkolísanost v jeho náladách a chování. Téma bakalářské práce tak vyplynulo ze snahy tyto změny pochopit a zjistit jejich příčinu.

Jelikož se jedná o tematiku, která se bezprostředně dotýká nejen mě, ale další řady jedinců, rozhodla jsem se svoji bakalářskou práci směřovat k poznání možných dopadů účasti příslušníků armády v zahraničních vojenských misích na jejich rodinu, partnery a osobní život.

Sociální pedagogika se zabývá nejen výchovou mimo vyučování, péčí o sociálně problémové jedince, atd., ale zaměřuje se také na psychosociální problémy a zkoumá vliv sociálního prostředí na člověka. Proto se domnívám, že problematika vlivu zahraničních vojenských misí na fungování rodiny a partnerské vztahy je s oborem sociální pedagogika úzce spjata, i když se jedná o relativně nové téma, které bylo nastoleno profesionalizací armády po roce 1989. Sociální pedagog se může tímto problémem zabývat proto, že jde o pomoc člověku s jeho životními úkoly, problémy, popř. s jeho následnou resocializací. Může zkoumat, jak poskytnout pomoc při adaptaci vojáka do běžného života po návratu z mise, jak odstraňovat negativní dopady mise na rodinu a minimalizovat vznikající rozpory pedagogickými prostředky na základě znalostí této specifické oblasti.

Armáda není v České republice vnímána příliš pozitivně, soudě z diskusí, které jsou součástí různých článků týkajících se vojáků, armády a misí. Lidé berou zahraniční mise jako samozřejmost. Obecnou domněnkou je, že vojáci odjedou na misi, rodinné zázemí funguje a po návratu je opět vše tak, jak bylo na začátku. Téma není medializované a dostává se mu pozornosti až v případě tragických událostí, jako bylo úmrtí pěti našich vojáků v Afghanistanu po sebevražedném útoku atentátníka.

Obecným cílem práce je zjistit, jaký mají zahraniční vojenské mise dopad na fungování rodiny a partnerské vztahy. Ve své práci bych chtěla upozornit na to, že vojenské mise neobnáší jen to, že voják na čas odjede a poté se zase vrátí, ale že po návratu existují reálné problémy, o kterých se příliš nemluví a které mohou mít negativní dopad nejen na konkrétního jedince, ale i jeho okolí.

V teoretické části bude popsáno téma rodiny, její význam a funkce, charakteristika současné rodiny a její problémy, profese vojáka z povolání a specifika rodinného života vojáka z povolání. Budou analyzována rizika spojená s výkonem povolání a vysoké nároky na adaptaci vojáka po návratu ze zahraniční mise. Bude uvedeno i srovnání, jak tuto problematiku řeší ve spojeneckých armádách. Vzhledem k tomu, že mám přímou vazbu na komunitu, již se problematika bezprostředně dotýká, chci využít exkluzivní možnosti konfrontace teoretických poznatků s praxí a osobní zkušeností.

V praktické části bude cílem zjistit, jak je rodina připravována na odjezd do mise jak ze strany účastníka samotného, tak ze strany zaměstnavatele, tedy armády. Zkoumání bude podroben život vojáka po návratu z mise a to nejen jeho, ale i rodiny a partnerů. Bude dán prostor i zhodnocení fenoménu opakovaného výjezdu na mise.

Jako hlavní metoda bude použita kvalitativní výzkumná strategie a metoda hloubkového rozhovoru s účastníky misí. Dále bude provedena obsahová analýza diskusních fór, které se problematiky vojenských zahraničních misí týkají. V neposlední řadě využiji svých osobních poznatků z partnerského soužití.

I. TEORETICKÁ ČÁST

2 Pojem rodina, její funkce a charakteristika současné rodiny

2.1 Rodina

Každý si většinou pod slovem rodina představí otce, matku a jejich děti, popř. svazek muže a ženy, kteří spolu se svými dětmi žijí ve společné domácnosti. Dle Možného se ale rodina z lidského páru zakládá až narozením prvního dítěte. Na rozdíl od domácnosti, kterou mohou tvořit a často také tvoří i lidé žijící v páru opačného i stejného pohlaví a jež se zakládá také soužitím jiné, větší skupiny osob, ať už pokrevně spjatých, anebo nikoli, pro rodinu je svazek krve definující vlastností (Možný, 2002, str. 17).

K otázce pojmu rodina je důležité zmínit, že existuje spousta definicí, které tomuto pojmu přiřkládají různé významy. Sobotková uvádí, že rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených vztahů. Členové jsou často vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde o nesezdaný pár, o náhradní rodinu, atd. (Sobotková, 2008, str. 22).

Možný uvádí, že rodina „představuje sociální zařízení, jehož základním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému. Chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus a změny ve svém okolí vyrovnává“ (Možný, 2002, str. 13).

V první řadě je důležité, zamyslet se nad otázkou „proč existuje rodina“? Dle Matouška rodina existuje především proto, aby lidem bylo umožněno řádně pečovat o své děti. Je významná pro udržení populace na světě a je také základní jednotkou každé lidské společnosti. Propojuje lidské pokolení a vytváří mezi tímto příbuzenstvím v boční linii spojitost a pouto soudržnosti (Matoušek, 2003, str. 9).

Giddens definuje rodinu jako skupinu osob, která je přímo spjata příbuzenskými vztahy a jejíž dospělí členové zodpovídají za výchovu dětí. Uvádí, že ve společnostech se lze setkat s typem rodiny, kterou sociologové a antropologové nazývají jako rodinu nukleárního typu. Tato sestává z dospělých manželů a jejich

vlastních, popř. adoptivních dětí, kteří spolu žijí ve stejné domácnosti. V případě že v domácnosti žijí kromě obou rodičů a jejich dětí i další blízcí příbuzní, jedná se o rodinu rozšířenou, jejíž součástí mohou být bratři a sestry se svými manželskými partnery, prarodiče, synovci, tety, apod. (Giddens, 1999, str. 156 – 157).

Pro dospělého člověka je rodina těžko postradatelnou institucí, neboť možnost stálého partnera, se kterým má dotyčný člověk děti, považuje Matoušek za přední hodnoty lidského života, o něž dospělý člověk opírá pocit smysluplnosti své existence a závisí na nich jeho psychická pohoda i zdraví (Matoušek, 2003, str. 10). Za podstatný znak rodiny je považováno společné bydlení, ať už ve formě bytu, či domu, které ale naopak v některých společnostech může být pohyblivé (chýše, jurta, přívěs, atd.).

2.2 Funkce rodiny

Rodina odedávna existuje především proto, aby lidé mohli patřičně pečovat a vychovávat své děti. Plní velmi důležité a těžko nahraditelné funkce a pro zdravý vývoj jedince má nesmírný význam.

Mezi základní funkce rodiny patří:

1. Biologicko-reprodukční funkce má význam především pro společnost jako celek, je funkcí pro zajištění pokračování rodu a udržení lidstva. V současné době dochází k proměnám této samozřejmé role rodiny. Z hlediska dlouhodobé perspektivy dochází k odkladu rodičovství a tím i k poklesu porodnosti.
2. Sociálně-ekonomická funkce chápe rodinu jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Její členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v současnosti někdy bývá důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšováním nákladů.

3. Funkce ochranná spočívá v zajišťování životních potřeb členů rodiny. Projevuje se nejen tím, že rodiče pečují o děti, ale také péčí dětí o rodiče, když jsou rodiče starší, příp. nemocní.
4. Socializačně-výchovná funkce učí děti přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti, vést je ke vzdělávání a předat jim hodnoty a normy společenského chování.
5. Rekreační, relaxační, zábavná – důležitým faktorem je čas, který by rodina měla trávit společně (společná dovolená, výlety, apod.). Týká se tedy všech členů rodiny, ale největší význam má tato funkce pro děti a rodina by tuto funkci neměla opomíjet.
6. Emocionální funkce rodiny je pro rodinu zásadní a nezastupitelná a naopak. Pokud se v rodině vyskytují vážné a dlouhodobé poruchy některých nebo všech funkcí, je právě tato oblast nejvíce zraňující (Kraus, 2008, str. 81-82).

Všechny tyto funkce jsou ovlivněny především vývojem společnosti. Co se týče biologicko-reprodukční funkce, tak dříve bylo typické, že rodiče měli spoustu dětí. V dnešní době jsou pro dospívající hodnoty spojené s dospělostí odkládány na pozdější dobu, a proto dnešní adolescenti do manželství nespíchají a trendem je mít děti až v pozdějším věku. Jsou ale i případy, kdy lidé dávají přednost kariéře před dětmi a děti nemají vůbec.

2.3 Charakteristika současné rodiny - proměna rodiny od 60. let 20. století

Současná doba je charakterizována větším ovládním vlastního osudu, ať už jde o jednotlivce nebo celé rodiny. Převládá hodnotový systém vyzdvihující autonomii a snižující hodnotu materiálního a symbolického dědictví. Vedle toho vznikly i objektivní podmínky, které ovládní vlastního osudu usnadňují, zejména antikoncepce a zákony, které se k ní vztahují. Moderní techniky kontroly porodnosti samy o sobě samozřejmě touhu po dětech nesnižují, spíše však zvyšují příklon k hodnotě individuální autonomie.

Sňatek už není institucí, která znamená počátek společného života, manželský život se stal nestálým, neboť o rozchodu dnes rozhodují sami sociální aktéři. Už to není smrt, která jako dříve rozdělovala manželský pár. Stabilita manželství se snižuje a také byl zákonem umožněn rozvod vzájemnou dohodou. Rozvíjí se soužití mimo manželství a manželství jako takové je většinovým řešením až tehdy, když lidé chtějí mít dítě. Soužití v nesezdaném svazku je naopak oceňováno, protože je chápáno jako méně rigidní forma soužití, lépe vyhovující individuálním požadavkům (Singly, 1999, str. 87 – 90).

Proměny rodiny od 60. let 20. století můžeme shrnout do pěti bodů:

- tendence odkládat sňatky a plození dětí na co nejdelší dobu,
- růst rozvodovosti,
- nárůst mimomanželských porodů,
- nárůst neúplných rodin s jedním rodičem,
- tendence omezování počtu dětí v rodině.

Tyto trendy ukazují na fakt, že dochází k prosazování individuálních zájmů nad zájmy rodinné (Matoušek, 2003, str. 32 - 35).

Dochází k celkové proměně struktury rodiny (klesá počet dětí v rodině). Rozvoj zaznamenává antikoncepce a plánované rodičovství (ubývá nechtěných těhotenství). Dochází ke značnému časovému zaneprázdnění rodičů (zvyšují se nároky na čas rodičů strávený v pracovním procesu). Přibývá dvoukariérových manželství. A v poslední řadě považuji za důležité zmínit fakt, že oproti dřívější společnosti, kdy manželství bylo uzavíráno z majetkových důvodů, je moderní rodina více založena na citových vazbách a mezi členy rodiny je velmi silné citové pouto, které je východiskem pro výchovu v rodině (Kraus, Poláčková, 2001, str. 83 – 84).

Z pohledu sociální pedagogiky lze současnou rodinu charakterizovat těmito procesy.

a) Demokratizace uvnitř prostředí rodiny

Proces demokratizace proměnil role, jež byly rodičům i dětem tradičně vymezovány. V první řadě bych poukázala na fakt, že žena získala výraznější postavení, více práv, ale i povinností. Vztah mezi rodiči a dětmi se stal více partnerský a dělba práce v současné době není již rozdělena na typicky mužské a ženské role.

a) Izolovanost rodiny

V rodině ubylo příkladů vícegeneračního soužití, lidé se za stěnami svých bytů stále více odpoutávají od sousedských vztahů a vytváření sousedských pospolitostí je proto vzácností.

b) Rodina se zmenšuje

Přibývá počet jednočlenných domácností, roste počet osamělých žen žijících s dětmi. Mladí lidé nechtějí uzavírat manželství a mít děti.

c) Dezintegrace rodiny

Došlo k proměně životního způsobu dospělých i dětí. Moment, který ovlivnil charakter vzájemného soužití, je stažení se dětí a dospívajících do sociálních sítí na internetu. Ubývá tedy chvil, kdy se rodina sejde pohromadě, aby si sdělila své zážitky, radosti, bavila se, popř. řešila problémy.

d) Přetížení rodiny

Dochází k nadměrnému zatížení rodičů pracovními aktivitami, které zasahují do života všech členů rodiny. Rodiče ztrácejí síly nejen na výchovu svých dětí, ale i na vyřešení každodenních starostí či sporů. Přibývá dvoukariérového způsobu života, což považuji za důsledek emancipace. Na matky, které jsou na rodičovské dovolené, je vyvíjen tlak kvůli urychlenému návratu do pracovního poměru.

e) Nestabilita rodiny

Narůstá počet rozvodů, kdy se při sporech děti mnohdy stávají rukojmími a oběťmi zároveň. To vše má negativní vliv na celkový rozvoj osobnosti dítěte.

f) Socioekonomická diferencovanost rodin

Ta se projevuje rostoucí zadlužeností rodin. Dopad nezaměstnanosti vede k finančním problémům domácností. Ty své problémy řeší půjčkami, neúměrně se zadlužují a hrozí jim tak sociální vyloučení (Procházka, 2012, str. 114 – 118).

V rodinách vojáků je během zahraniční mise, kdy jeden člen je tedy po dobu 6 – 12 měsíců pryč, narušena socializačně-výchovná funkce, neboť výchova je během této doby na jednom z rodičů. Rekreační, relaxační a zábavná funkce je v tomto období minimalizována, poněvadž rodina spolu nemůže společně trávit volný čas. Emocionální funkce rodiny je snížena, protože rodina jako celek nemůže po dobu zahraniční mise poskytovat emoční uspokojení všem svým členům a mezi manželi a dětmi funguje spíše „na dálku“ – po telefonu, e-mailu, skypu.

Na druhou stranu, rodina jako primární sociální skupina poskytuje svým příslušníkům v každém věku pocit jistoty a bezpečí a pozitivně tak působí na zátěžovou odolnost. I přesto, že výše zmiňované funkce jsou během mise narušeny, lze uzavřít, že rodiny vystavené zvýšenému stresu, pokud se s danou situací vyrovnají, se poté mnohdy stávají odolnějšími. Rodinná odolnost je chápána jako vlastnost „která umožňuje rodině udržet si zavedené vzorce fungování, i když je konfrontována s rizikovými faktory nebo schopnost rodiny rychle se zotavit z krize nebo přechodné závažné události, která vyvolala změny v rodinném fungování“ (Paulík, 2010, str. 134).

3 Specifika profese vojáka z povolání a její vliv na rodinný život

3.1 Profese vojáka z povolání

Vojákem z povolání se může stát občan ČR, který je starší 18 let, trestně bezúhonný, zdravotně způsobilý k výkonu služby, splňuje kvalifikační předpoklady stanovené pro služební místo (min. výuční list), složí vojenskou přísahu a není členem politické strany, politického hnutí a odborové organizace.

Kariéra profesionálního vojáka začíná přijetím do služebního poměru a nástupem do výcvikového zařízení, kde je potřeba absolvovat náročný kurz základní přípravy. Poté následuje samotná služba u vojenského útvaru v hodnosti, která odpovídá funkčnímu zařazení. Voják je služebně zařazován podle dosaženého vzdělání, podle závěrů služebního hodnocení a podle doby výkonu služby v hodnosti. V průběhu služebního poměru vykonává voják službu podle potřeb ozbrojených sil na území státu i v zahraničí.

Pro tuto profesi se každý bohužel nehodí. Služba v armádě není povolání jako každé jiné, ale poslání, při kterém je nutno vyrovnat se také s jeho nemalými riziky. Důležitá je výborná fyzická kondice, psychická odolnost, smysl pro povinnost, pevná vůle a odhodlání.¹

3.2 Pracovní doba vojáka

Pracovní doba vojáků je v týdnu běžně srovnatelná s lidmi pracujícími v civilní oblasti. Základní týdenní doba služby činí 42,5 hodiny a bývá rozvržena od 7 – 16 hodin. Není však u všech vojenských útvarů stejná, tyto útvary ji mohou mít různě upravenou. Výjimkou jsou vojenská cvičení a 26hodinové služby, které musí vojáci dle rozpisu služeb útvaru vykonávat. Na vojenská cvičení se vyjíždí cca 3x – 5x ročně a to na dobu 1 týdne – 3 týdnů. Cvičení jsou nepřetržitá a rodina nemá v žádném případě možnost vojáka navštívit, neboť do vojenských objektů je vstup zakázán. Telefonický kontakt bývá omezen, protože vojenské objekty (Doupov, Boletice, apod.) nejsou všude pokryty signálem a vojáci jsou na těchto

---

¹ Česká republika. Zákony v působnosti Ministerstva obrany: Zákon č. 221/1999 Sb., In: 2014. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/dokumenty/zakony-a-provade-ci-pravni-predpisy-172/>

cvičeních tak časově vytížení, že se během dne většinou nestíhají ani najíst. Dalším činitelem, který ovlivňuje rodinný život je permanentní služební pohotovost, kterou musí jednotky rychlé reakce držet pro případ ohrožení (elektrárna Temelín, Dukovany, atp.) Jako příklad mohu uvést 4. brigádu rychlého nasazení. Tyto útvary (Žatec, Tábor, Chrudim) jsou určeny k plnění bojových a speciálních úkolů nejen při bezprostředním ohrožení státu, ale i mimo území České republiky. A ve zvláštních případech musí plnit i úkoly nevojenského charakteru (živelní pohromy, posílení Policie ČR). Mohou proto nastat situace, že jsou vojáci „staženi“ z dovolené de facto odkudkoliv ze zahraničí a tím pádem je rodinná dovolená zmařena. To vše má vliv nejen na psychiku vojáků, jejich manželek, partnerek, ale i na psychiku dětí.

Povolání vojáka a obecně povinná vojenská služba byla odjakživa spojena s rizikem nasazení do přímých bojových operací. Toto prakticky bylo v našich podmínkách přerušeno po roce 1945 s ukončením 2. světové války. Od té doby vojáci základní prezenční služby a velitelský sbor procházeli pouze základním a odborným výcvikem, který byl prověřován při cvičeních spřátelených armád, posléze Varšavské smlouvy. Teprve po změně společenských poměrů v roce 1989 a přechodem na profesionální fungování armády se začali vojáci účastnit zahraničních vojenských misí, zpočátku především jako specialisté (protichemické ochrana).

První nasazení armády ČR do zahraničních vojenských misí sahá již do roku 1990, kdy v noci z 1. na 2. srpna 1990 irácká vojska překročila hranice státu Kuvajt a obsadila celé jeho území. Tuto agresi okamžitě Rada bezpečnosti OSN odsoudila a americký prezident George Bush vyslal do oblasti Perského zálivu vojáky své armády. Souhlas s vysláním první jednotky československé armády do zálivu byl vysloven dne 23. září 1990 Federálním shromážděním Parlamentu, dříve ještě České a Slovenské federativní republiky. Na základě tohoto rozhodnutí se armáda aktivně zapojila do mírových zahraničních misí a ve dnech 11. – 14. prosince 1990 bylo vysláno celkem 200 vojáků – dobrovolníků protichemické jednotky do Saudské Arábie. Tím došlo k naplnění závazku Severoatlantické alianci spolupůsobit v zahraničních misích a začala tak nová etapa účasti vojáků v řešení krizových situací v novodobých dějinách českého státu.²

---

² Historie zahraničních misí. [online]. 05.10.2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/historie-misi/historie-zahranicnich-misi-3699/>

Služba v armádě není povolání jako každé jiné, ale poslání, při kterém je nutno vyrovnat se také s jeho nemalými riziky. Existuje spousta okolností, které musí jak voják, tak i jeho rodina, popř. partner/ka strpět a za nejdůležitější faktor, který ovlivňuje celé fungování vztahů, je považováno odloučení, o kterém se budu dále zmiňovat. Odloučení je moment, kdy objektivně mohou vznikat „třecí plochy“ ve vztazích a kdy je nutná určitá vyzrálost a především tolerance k překonání těchto problémů.

3.3 Problémy rodiny ve vztahu k vojenské službě

Vojenská služba sama o sobě vyžaduje spoustu povinností, kterým se musí voják a jeho rodina přizpůsobit, v mnoha případech dokonce i podřídít. V opačném případě je harmonie rodiny prakticky zcela nemožná. Za rozhodující důvody, které mají vliv na fungování rodiny vojáků, považuji časově náročné odloučení od rodiny, obavy a strach, který rodina prožívá při vojenských zahraničních misích a dále náhlé služební povinnosti, které mohou zmařit rodinné plány. O těchto aspektech se budu podrobněji zmiňovat v další kapitole.

3.3.1 Problematika vojenských manželství a rodin vojáků vyjíždějících do mise

Jedním z nejbolavějších problémů vojáků účastnících se zahraničních misí je právě téma partnerských a rodinných vztahů, manželství a rodin. V případě opakovaných výjezdů a násobícího se času stráveného mimo domov, stoupá riziko narušení bazálních partnerských a rodičovských vztahů.

Dziaková (2009) zmiňuje, že v zahraničí jsou vojáci ve většině případů svobodní, dokonce bez stálých partnerek a zhruba ve 35 letech věku končí kariéru vojáka z povolání.

V současné době v české armádě funguje princip, na základě kterého do zahraničních misí vyjíždějí kompletní vojenské jednotky a v České republice tak zůstává jen část vojáků, kteří zajišťují chod posádky v tzv. zpětném odřadu (dočasně organizovaný celek o určitém počtu lidí, určených k zabezpečení chodu praporu). Po odjezdu vojáků do misí tak zůstávají za hranicemi České republiky opuštěné manželky, partnerky mladé i ostřílené, rodiče klidní i neklidní, děti, auta v dobrém i špatném stavu a v poslední řadě složenky zaplacené i nezaplacené.

Každý vojenský psycholog slyšel skutečné životní příběhy, v nichž se nejeden voják vrátil po šesti měsících z mise a doma zbyla jen prázdná domácnost, ticho a kapající vodovodní kohoutek. Někdy se o manželku a děti postaral nejlepší kamarád, který na rozdíl od vojáka zůstal doma a někdy tím již jen přetekl pohár trpělivosti vojákovo manželky či partnerky.

Zde jako příklad mohu uvést vojáka, který se vrátil ze zahraniční mise v Kosovu o něco dříve a chtěl překvapit svoji manželku a rodinu. Aby přijel domů opravdu potají, rozhodl se, že pojede domů tzv. stopem. Po chvíli stopování mu zastavil milenec jeho ženy a dokonce i v jeho vozidle.

Dalším příkladem je kolega mého přítele, který po dobu mise nechal posílat všechny vydělané peníze na společný účet, který měl se svojí manželkou. Taktéž chtěl překvapit svoji ženu a děti, ale po příchodu domů zjistil, že byt je absolutně prázdný, manželka s dětmi i se všemi penězi je pryč.

3.3.2 Odloučení od rodiny

Odloučení od blízkých a další situace s tímto související (partnerské otázky, nevěra, sexuální abstinence, řešení problémů na dálku, intenzivnější prožívání stresových situací, omezený a zdlouhavý kontakt) nastávají při vojenských cvičeních a především tedy při zahraničních misích, kdy jsou vojáci mimo domov 6 – 9 měsíců. Toto období není pro nikoho jednoduché, jak pro vojáky samotné, tak pro jejich rodiny. Musí se smířit s tím, že své blízké po celých 6 - 9 měsíců neuvidí a vyrovnat se s tím, že voják je po tuto dobu ohrožen na životě. Při výjezdu vojáka do mise je samota rodiny znásobena strachem o jeho bezpečí, neboť rodina nemá dostatek informací o tom, kde se voják nachází a jaká rizika mu hrozí.

Každé dlouhodobé odloučení vojáka od rodiny, domova a blízkých je provázáno většími či menšími sociálně psychologickými problémy a to jak v oblasti partnerských vztahů, tak v oblasti řešení problémů s malými i dospívajícími dětmi na dálku, intenzivnějšího prožívání stresových, sociálních i pracovních situací (Dziaková, 2009, str. 391).

Strach a s ním doprovázený stres ovlivňuje rodinu po celou dobu nepřítomnosti vojáka. Úroveň stresu v rodině záleží na závažnosti a intenzitě stresoru – na tom, jak je rodina vnímá a hodnotí, na zdrojích a možnostech ovládat stres, na psychické a fyzické kondici členů rodiny v době, kdy se stresor objeví.

V současném mediálně propojeném světě zajisté působí nepříznivě i zprávy z oblastí, kde je voják nasazen v misi, zvláště dochází-li zde k bojové činnosti. Výzkumy stresu a jeho zvládání v rodině nejsou zdaleka tak rozsáhlé jako práce o stresu a jeho zvládání u jedince. Studium zvládání zátěže rodinou vychází převážně z klinické praxe a je doporučováno, aby se rodina obrátila na odborníky a odborné služby, jež mohou identifikovat a pomoci rozvíjet existující rodinné síly a možnosti ke zvládnutí stresu (Sobotková, 2007, str. 77).

3.3.3 Syndrom nepřítomného otce

Během mise zůstávají partnerky a manželky, jež mají s vojáky děti, na výchovu samy. Některé to zvládají a některé nikoliv. Oddělování se od rodičů v současné době probíhá na různých úrovních v průběhu celého vývoje.

Již v útlém věku, kdy ještě děti nenavazují vztahy s vrstevníky či jinými dospělými, se však musí učit snášet dočasnou nepřítomnost rodičů. V tomto období je možno pozorovat rozdíly mezi dětmi, jež souvisí s mírou angažovanosti otce. Děti, kterým otcové věnují větší péči, pak lépe snáší stres, když jsou ponechány sami s cizí osobou.

Později, kdy je pro děti důležitější kontakt s vrstevníky a uplatnění ve vrstevnické skupině, znovu výzkumy potvrzují velký vliv otce. Synové, jejichž otcové jsou z nějakého důvodu delší dobu nepřítomni, hůře vycházejí se svými vrstevníky, jsou méně asertivní a více závislí na svých spolužácích. Častěji také trpí pocitem izolace, osamělosti a odcizení.

Děti, jež jsou vychovávány převážně matkou, mají pak častěji v adolescenci problémy se postupně odpoutat od rodičů, neboť se u nich projevuje nadměrná závislost na matce. Tyto děti se vyhýbají osamostatnění nebo se o něj naopak snaží neadekvátním nezralým způsobem. Otec může pomáhat dětem tak, že jim nabízí bezpečný na matce nezávislý vztah.

Pevný vztah otce a dítěte, dokonce během novorozeneckého období, může podporovat vývoj intelektu dítěte. Např. snadno dosažitelný otec tak pomáhá svému synovi dosáhnout ve škole jeho intelektového potenciálu tím, že slouží jako příklad muže, který úspěšně funguje mimo domov. Tentýž otec však nebude mít na intelektuální vývoj svého syna vliv, nebude-li mu nablízku. I u dívek bylo prokázáno pozitivní působení podporujícího otce na jejich rozumový vývoj.

Můžeme tedy celkově shrnout, že děti, které mají častý kontakt s otcem, prospívají ve škole ve všech předmětech. Otec totiž významně ovlivňuje rozvoj různých složek intelektu i celkový postoj dětí ke vzdělání a jejich motivaci ke vzdělání.

Vytváření vztahu ke druhému pohlaví je hlavním úkolem v období dospívání. „Ale již předchozí vývoj, při němž dochází k postupnému přijetí sexuální role, je pro zvládnutí tohoto životního úkolu určující.“ Na průběh celého tohoto procesu se odráží vztah dítěte s otcem a i jeho intenzita. Pro chlapce většinou bývá otec vzorem mužnosti. U chlapců, kteří vyrůstají bez otce, je větší riziko, že si neosvojí typicky mužské chování, mužský způsob řešení zátěžových situací, atd. Z toho může pramenit citová nezralost a i vzorce chování obsahující prvky závislosti a pasivity, navenek se však projevující agresivitou. „Dosažitelný a podporující otec s úzkým vztahem se svým synem, zvyšuje jeho naději na úspěšný vztah a manželství.“

Je třeba však zdůraznit i úlohu otce v životě dívky, kde otec hraje nezastupitelnou úlohu. Od nejútlejšího věku dívky modeluje její představu o mužském a partnerském chování, neboť je pro dívky prvním mužem v jejích životě. Ukázalo se, že dívka, která neměla pozitivní a přínosný vztah se svým otcem, pak během dospívání a později bude mít sklon k pocitům nejistoty ve vztazích s muži. Děti, kterým se otec více věnuje a dává najevo svou lásku častými citovými projevy, přijímají více odpovědnost za své chování i se celkově zodpovědněji chovají.

Odborníci celkově považují nepřítomnost otce v rodině za rizikový jev.³

3.3.4 Omezená možnost plánování společných rodinných aktivit

V armádě je typické, že vojáci si nemohou naplánovat dovolenou v době, kdy by oni sami chtěli, ale dovolenou dostávají zpravidla nařízenou. Viz aktuální řešení problému Vrbětice a nasazení armádních složek z rozhodnutí vlády ČR.

---

³ ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti (sociálně právní ochrana dětí v rozvodové a porozvodové situaci)*. Praha, 2000. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra sociální práce. Vedoucí diplomové práce PhDr. Milan Kinkor

3.3.5 Časté stěhování

Pro vojenské rodiny je typický „kočovní styl“ života vojáků a častokrát i jejich celých rodin a s ním spojená neschopnost partnerů a dětí rychle a často se adaptovat na významné životní změny jako je změna bydliště, změna pracovního místa, popř. dojíždění, změna školy, sportovního oddílu, ztráta blízkých přátel a spolupracovníků. Tyto změny špatně snášejí zejména starší děti a mladiství, kteří takového změny považují za neoprávněné zasahování rodiče – vojáka do jejich života. Mohou tedy nastat adaptační problémy, které souvisí s nutností přizpůsobení se nejen vojáka, ale celé jeho rodiny.

Druhý extrém současné armády je skupinové dojíždění vojáků z oblastí zrušených posádek několik stovek kilometrů do místa redislokace posádky. S tímto souvisí problém „přežívání“ vojáků na ubytovnách přes pracovní týden a problémy související nutností odjíždět za prací od rodiny (Dziaková, 2009, str. 394).

Zde bych ráda zmínila i možný „třetí extrém“ a to přítele své kamarádky, který do místa posádky dojíždí denně 100 km. Jeho den začíná ve čtyři hodiny ráno a končí téměř v šest hodin večer, kdy se vrací z práce, pokud např. v zimním období netrvá cesta mnohem déle. Během tohoto dne se stihne po příjezdu domů tak akorát navečeřet a jde brzy spát, neboť druhý den opět ve čtyři hodiny vstává.

3.4 Příprava vojáka na účast ve vojenské misi

Předtím, než vojáci vyjedou do mise, musí absolvovat velmi náročnou přípravu. Za nejdůležitější složku považují psychickou připravenost, která je nedílnou součástí všestranné připravenosti vojáka. K jejímu vytvoření, rozvoji ale i upevnění dochází zejména v procesu kvalitního náročného a odborně vedeného výcviku. K tomu, aby si voják zvykl na zátěž, nebezpečné situace a aby se naučil ovládat a eliminovat strach, napětí, obavy a další záporné zážitky, kterými si v misi může projít, potřebuje získat konceptuální modely a motorickou zručnost pro řešení těchto situací, nejen na základě kvalitní odborné teoretické přípravy, ale i na zkušenosti z vlastního prožitku. Na vojenských cvičeních jsou proto v průběhu přípravy na misi záměrně vytvářeny zátěžové situace, které nutí vojáky hledat a upevňovat nové návyky, odpovídající způsoby chování, dovednosti, postoje a vlastnosti. Mezi hlavní rysy psychologické přípravy patří: intenzivnost, flexibilita, nebezpečí a riziko, neočekávanost a strádání,

autentičnost, programovatelnost, originalita, kontinuální návaznost a kontinuální výstavba a modelování. Ocítne-li se proto voják v nasazení v podobné situaci, upevněné způsoby jednání se znovu vybavují a řídí jeho činnost. Příprava na misi trvá cca jeden rok a vojáci během této přípravy procházejí různými výcviky.

Techniky, pomocí nichž jsou vojáci připravováni na mise se dle Dziakové dělí na:

1) Obecné – jsou společné pro většinu vojenských specializací:

- imitace bojiště,
- překážková dráha,
- přesuny a vedení boje v různých extrémních podmínkách.

Samostatnou kapitolou, na kterou je dáván obzvláštní důraz je příprava vojáka po psychické stránce, zejména jako prevence budoucích možných psychotraumat, kterými může během nasazení v misi voják procházet. V odborné literatuře se uvádí, že vojáci prochází prakticky pěti bloky prevence psychotraumat. První blok je zaměřen na práci s vojskovým psychologem, který v diskusi otevírá téma fenoménu smrti a umírání. Ve druhém bloku, který je též formou diskuse, je seznámení s psychologickou tematikou smrti, kdy je vojákům vysvětlována akutní reakce na traumatický zážitek při kontaktu s mrtvými. Během třetího bloku jsou pak předkládány autentické fotografie mrtvých těl, ve čtvrtém bloku jsou vojákům promítány videonahrávky s tematikou dokreslující fotografie z bloku tři. V pátém bloku, který je zvršením celé přípravy jsou vojáci vystaveni působení mrtvých těl in natura. Jedná se o návštěvu soudní patologie. V této fázi psycholog již žádnou diskusi neinicuje. Předpokládaným výsledkem je u vojáků zvýšená individuální tolerance a odolnost na traumatizující podněty spojené se smrtí, počáteční fascinace a stres, k němuž během pohledu na mrtvá těla dochází, je nahrazen více či méně nelibými pocity, jež však nebudou mít tendenci vojáky traumatizovat (Dziaková, 2009, str. 120 - 124).

2) Specifické:

- pěchota (mechanizované jednotky): střelby v noci, překonávání minových polí a zátarasů pod palbou nepřítele,
- průzkumníci: dlouhodobé plnění úkolů odloučeně od jednotky, přepady, odhalování léček, jednání při zajetí nepřítelem,
- jednotky rychlého nasazení: rychlé uvedení do bojové připravenosti a přesun do vzdáleného prostoru bez jakýchkoliv informací o cíli akce,
- řidiči: jízdy s vysoce explozivním materiálem, vyprošťování a dlouhé přesuny (Dziaková, 2009 str. 73 – 74).

Dle mé zkušenosti, pro rodinu začíná běžet mise už touto přípravou. Cvičení jsou náročná (mnohdy trvají tři týdny a déle), vojáci se vrací domů vyčerpaní, vyhublí a z mého pohledu je pro členy rodiny toto období psychicky náročnější, než mise samotná, neboť až po odjezdu na misi teprve začíná utíkat čas návratu vojáka domů. Do té doby během přípravy není jisté, kdy přesně voják odletí, termíny bývají posouvány o týdny a rodina tak žije v nejistotě.

3.5 Průběh vojenské mise z hlediska psychiky vojáka

Voják po nastoupení do mise je determinován, aniž by si to uvědomoval, dopředu řadou problémů, které ho dříve nebo později dostihnou (odloučení od blízkých, frustrace z nedostatku informací z domova, stereotypní směnný provoz, nedostatek relaxace, neustálá přítomnost možnosti ohrožení života. Průběh mise bývá z psychologického hlediska dělen do čtyřech fází.

Fáze adaptace (1. – 6. týden)

Poznávání nového místa, lidí, práce a organizace života celé jednotky. Pokud se v počátečním období u predisponovaných vojáků objeví problémy, které nejsou včas zachyceny a odborně řešeny, může to vést k závažným psychickým a sociálním problémům, se kterými si vojenští velitelé většinou nevědí rady.

Fáze normalizace (6. – 12. týden)

Tato sociálně psychologická fáze je charakteristická vysokým pracovním nasazením, minimální chybovostí v pracovních výkonech a minimální konfliktností v mezilidských vztazích.

Fáze stereotypie (4. – 5. měsíc)

Je konstatováno, že v tomto období se dostavuje sociálně psychologický fenomén, známý jako stereotypie a ponorková nemoc. Práce se stane rutinou. Voják „naběhne“ na pravidelný denní režim. Krizovým bodem tohoto období je pocit nedostatečné intimity osobního prostoru.

Fáze závěrečná (6. měsíc)

Poslední období je charakteristické pocitem vojáka, že svojí práce dělá perfektně, že to už to snad ani lépe nejde. Navíc už to má tzv. „za pár“. Z toho mohou pramenit snížené pracovní výkony, doprovázené vysokou chybovostí. Uvolnění sebou může nést i tragické následky (Dziaková, 2009, str. 370 – 375).

3.6 Sociálně – psychologické aspekty návratu vojáka z mise

S koncem mise končí vojenská moc, zvyk řešit konfliktní situace a obecně celodenně organizovaný život. Před vojákem stojí opět civilní život včetně úkolu zařadit se do civilního života. Adaptace na civilní poměry čeká všechny bez rozdílu, nicméně ne u všech přechod do civilního života probíhá stejně. Zejména raná fáze adaptace bývá pro vojáky nejrizikovější. Voják se musí zapojit do normálního domácího života, rodinných vztahů, vrátit se do života v kasárnách a k obvyklému plnění pracovních povinností.

Vojáci po návratu domů mohou být značně kritičtější k některým běžným vojenským povinnostem, k vojenskému vystupování některých kolegů, kteří doposud misi neabsolvovali. Při návratu do rodiny a k životnímu partnerovi se vojáci často cítí zmateni a plni úzkosti. Nikdo nerozumí tomu, co prožili a nikdo je dostatečně neocení. Často vojákům připadá, že jejich ženy jsou jiné, i kamarádi jsou jiní, a oni

sami vlastně neví, o čem se s nimi baví. Vznikají komunikační bariéry a pocity frustrace (Dziaková, 2009, str. 376 – 378).

Po přeletu z mise, jsou čeští vojáci z letiště okamžitě dislokováni do Centra biologické ochrany u Těchonína v Orlických horách, bez možnosti přivítání se s rodinou. Zde jsou podrobeni psychologickým a zdravotním testům. O průběhu a úrovni těchto psychologických pohovorů bude pojednáno v praktické části na základě osobních poznatků konkrétních osob.

4 Rizika spojená s výkonem povolání vojáka

4.1 Rizika vojenských zahraničních misí

Vojáci vyjíždějící do mise často svou skutečnou motivaci skrývají nejen před vojenským psychologem, ale mnohdy i sami před sebou. Tendence k absolvování ať již první či další mise se skrývá za finanční motivaci, jež bývá nejčastěji uváděným faktorem žádosti o výjezd do mise. Lehký, zabezpečený, zorganizovaný a v podstatě i pohodlný život (navařeno, vypráno) může vést k vytvoření začarovaného kruhu, z něhož zejména mladí vojáci těžce nacházejí cestu do skutečného života. V misi je čeká „snadný život“, který pokud se v něm žije déle, vyvolává zákonitě frustraci z jednostrannosti. V případě, že vojáci „utíkají“ do mise z důvodu oddálení ať už osobních, pracovních, či rodinných problémů, může neřešení těchto potíží vést k úzkostným pocitům, před nimiž vojáci de facto unikají do bezpečné vzdálenosti za metry ostnatého drátu, kde jim adrenalinové situace, různé nevšední zážitky a zejména únik ze šedivého, běžného života, dovolí zapomenout na bolestné mezilidské vztahy. I přes převládající finanční motivaci se však najdou vojáci, kteří opravdu vyjíždějí do mise s vidinou naplnění smyslu života, popř. intenzivního pracovního rozvoje (Dziaková, 2009, str. 391).

Kromě odloučení od blízkých a další situace s tímto související (partnerské otázky, nevěra, sexuální abstinence, řešení problémů na dálku, intenzivnější prožívání stresových situací, omezený a zdlouhavý kontakt) riziky vojenských misí jsou:

- možnost zranění s doživotními následky, usmrcení,
- frustrace z nedostatku informací,
- skupinová tenze pramenící z nedostatku odpočinku, z neporozumění druhému a v neochotě flexibilně měnit své životní a zažité návyky a postoje,
- saturace pramenící ze stereotypního směnného provozu a z málo podnětného sociálního prostředí,
- psychologické změny řidičů po prodělaných autonehodách (výbuch IED – improvizovaného výbušného systému),
- maladjustace, maladaptace a interpersonální vztahy,

- relaxace a způsoby eliminace negativních psychických stavů, zejména v závěrečném období mise (Dziaková, 2009, str. 370).

4.1.1 Úroveň psychologické podpory vojáků po návratu z mise u aliančních partnerů

Stav psychologické podpory vojáků je různý dle jednotlivých zemí. Např. v Belgii je zodpovědnost za prevenci a léčbu bojových stresových reakcí a posttraumatické stresové poruchy na lékařích. Oproti tomu ve francouzské armádě neexistuje žádná organizace ve smyslu jasně definované struktury, jež by poskytovala specializovanou psychologickou podporu v armádě. Přesto je psychologická podpora realizována lékařským a sociálním servisem. V Německu pokrývá tuto psychologickou oblast lékařský servis a nedostatek vojenských psychologů řeší německá armáda krátkodobými kontrakty se soukromými civilními psychology. Nejpropracovanější systém programů kontroly bojového stresu mají Spojené státy americké. Je to dáno i historickými zkušenostmi z války z Koreje, Vietnamu, arabsko-izraelského konfliktu, aj., v nichž byly demonstrovány základní principy válečné psychiatrie a psychologie. Cílem bylo a je udržet bojovou sílu při minimálních ztrátách pro bojovou únavu nebo neurologicko-psychiatrické poruchy. V psychologickém systému v amerických ozbrojených silách hrají důležitou úlohu i vojenské rodiny (Dziaková, 2009, str. 43 – 47).

4.2 Adaptace vojáka do normálního života po misi a související rizika

Každý, jehož člen rodiny se vrací z mise, by měl vědět, co se stane s vojákem po ukončení bojů, jaký vliv na něho bude válka mít. Chování po návratu z mise je u každého vojáka individuální a je přímo úměrné psychické odolnosti daného jedince. Rodina by po určitý čas chování vojáka měla respektovat, i když se jí to nebude příliš zamlouvat. Voják je po návratu většinou po dobu dvou týdnů ještě myšlenkami na misi, proto je nejrizikovější raná fáze adaptace, neboť se voják musí opět zapojit do normálního života, společenského života, rodinných vztahů, původního pracovního prostředí v kasárnách a plnění obvyklých pracovních povinností.

Z vyprávění svého kamaráda, který sloužil po dobu 6 měsíců na základně v Kábulu, vím, že po příjezdu z mise dal raději přednost tomu, že šel s kolegy, se kterými tam celou tu dobu sloužil do hospody na pivo, místo toho, aby strávil večer s rodinou. Jeho další kolega spal téměř dva měsíce s pistolí u postele, neboť v misi se jakýkoliv krok vojáka neobejde bez toho, aniž by odložil svojí zbraň.

Po návratu domů se mohou projevit potíže intrapsychického rázu, jako je např. chronická vyčerpanost z boje⁴, jež se obvykle může projevit za několik týdnů, měsíců nebo dokonce i za několik let po skončení války. Mezi příznaky můžeme zařadit i paranoii, stažení se z okolního světa, psychomotorický útlum či ztrátu smyslu pro humor. Chronická vyčerpanost z boje je velmi obtížně léčitelná, a proto je zde velká pravděpodobnost, že se vojáci postižení touto chorobou již do služby nevrátí (Vodrážka, 1994). Takovéto změny chování mohou probíhat v mnoha oblastech a s různou intenzitou a rodina vojáka, která na takovéto chování není připravena a obeznámena s různými riziky se může jednoduše dostat do krize a může tak dojít k jejímu rozpadu.

Vojáci si na misích projdou situacemi, které si „normální člověk“ může jen stěží představit. Po návratu domů se tak vojákům zdá být okolní svět „nudný“. Stává se, že životní priority se tak změni vlivem zážitků a emočních dopadů z boje, a to vše může vést k nepochopení ze strany partnera.

4.2.1 Posttraumatický stresový syndrom

Povolání vojáka je odjakživa spojeno s velkým rizikem a s tím souvisejí i traumatizující situace, které mohou mít různou podobu. V misích takovými situacemi může být např. zranění, ať už vlastní, či kolegy, úmrtí kolegy a jiné a další nečekané události, jež mohou trauma vyvolat. Takovéto náhlé traumatické události tak mohou hluboce zasáhnout do života vojáka. Zranění z traumatické události může být tělesné, ale také emoční. Emoční zranění může být daleko bolestnější, než fyzické (pokud toto není devastující), a také se může déle a hůře hojit. V těžkém traumatu je možno uvíznout tak, že v něm člověk žije dál, jakoby se v minulosti nic neudálo, ale stále to bylo přítomno, i když už od nepříjemné události uběhla léta.

---

⁴ „Chronická vyčerpanost z boje bývá také často označována jako posttraumatické stresové onemocnění (Vodrážka R. 1994, s. 54–55).

Výše zmiňované situace, se kterými se vojáci setkávají, mají charakter traumatu, jsou náhlé, nečekané a v některých případech mohou přinášet i velké ztráty. Pokud tyto situace nejsou vhodným způsobem jedincem zpracovány, mohou vést k posttraumatickému stresovému syndromu (Praško a kol., 2003, str. 11 – 12).

K emočnímu zranění mohu jako příklad z vlastní zkušenosti uvést, že když jsem se přítele po nějaké době po jeho návratu z mise vyptávala, jestli měl někdy strach, zda se někdy vyloženě bál o život, apod., tak on vždy odpovídal, že sám o sebe se nikdy nebál, ale největší strach měl z toho, že by jeho vinou, jeho selháním a pochybením, se stalo něco někomu jinému.

V našich podmínkách se vyskytují následky psychického traumatu nejčastěji v souvislosti s dopravními nehodami, požárem, znásilněním, sexuálním zneužitím, přepadením, únosem, týráním, pokusem o vraždu nebo jinou trestnou činností. V praxi je možné se setkat s potížemi v souvislosti se zážitky z období I. a II. světové války, války v Koreji a Vietnamu, z okupace v roce 1968 či věznění z politických důvodů.

Novou rizikovou skupinu však tvoří vojáci mezinárodních vojenských jednotek účastnících se zahraničních misí či bojových konfliktů (Dziaková, 2009, str. 302).

O posttraumatickém stresovém syndromu se poprvé začalo mluvit v době první světové války. Část vojáků po válečných hrůzách z boje silně trpěla a byl problém je dostat zpět na frontu a byli proto podezříváni ze simulace. Tito vojáci se budili v noci děsem, propadali záchvatům zuřivosti a často se upíjeli nebo páchali sebevraždy.

Průběh poruchy se může u každého lišit. U někoho příznaky posttraumatické stresové poruchy odeznějí v průběhu času samy, u jiných lidí přetrvávají mnoho let, někdy i po celý život. Tato porucha bývá i často komplikována depresí, zneužíváním alkoholu a v poslední době drog. Typickým příznakem posttraumatické stresové poruchy je automatické rozpomínání na trauma. Lidem, v tomto případě vojákům, trpícím touto poruchou se často vtírají vzpomínky na prožité trauma. Tyto bývají útržkovité, ale velmi živé. Mohou být zdrojem záchvatů úzkosti, vzteku, ale i bezmoci, smutku, odcizení a marnosti. V případě znovuprožívání traumatu se může stát, že prožitek je tak silný, že postižený má pocit, jako by se traumatická událost znovu objevila nebo jí dokonce může vidět před očima. Traumatická událost se může projevit i v děsivých snech. Postižený se tak často probouzí se silným bušením srdce,

zpocený a lapá po dechu. Někdy také může dojít k náhlému prožití hrůzných emocí a vegetativních příznaků bez přítomnosti vzpomínek na traumatizující událost. Postižený je tak bezdůvodně zaskočen silnou úzkostí, strachem, smutkem, pláčem či bolestí. Tyto záchvaty se objevují opakovaně.

Nejtypičtější pro posttraumatickou stresovou poruchu je vyhýbavé a zabezpečovací chování. Lidé se tak vyhýbají celé řadě činností, především aktivitám, které určitým způsobem vyvolávají traumatickou událost. Dále rekreačním aktivitám, protože ty v danou chvíli nedokážou potěšit, kontaktu s lidmi, činnostem vyžadujícím námahu, apod. K zabezpečovacímu chování nutno podotknout, že jeho součástí je i typické vyhýbání se rozhovoru o prožitém traumatu, což může být spouštěčem deprese. Tzv. mentální vyhýbání je snaha postiženého vnitřně potlačit i vzpomínky na traumatické události. K vyhýbání jako takovému patří i vyhýbání se blízkému vztahu. Postižení mohou mít strach svěřit se a otevřít druhým lidem, propadají nedůvěře a nejsou schopni projevit vřelé emoce. Jako specifikum je možné uvést i vyhýbání se převzetí odpovědnosti za druhé (např. za děti), protože se dotyčný bojí, že nedokáže zajistit dostatek bezpečí.

Jedinec v našem případě po návratu z mise s bojovou zkušeností a zátěží může trpět i nadměrnou bdělostí (ostražitostí). Toto se projevuje stálým napětím a lekavostí. Dotyčný jakoby neustále čekal, že se objeví nějaké ohrožení. Děsit člověka může i náhlý zvuk, např. zazvonění telefonu, může se objevit i přehnaná reakce na určité pachy a světla. Zvýšená je i tělesná vzrušivost, které se projevuje vysokou pohotovostí k biologické poplašné reakci (bušení srdce, pocení, zrychlené dýchání, atd.). Tyto příznaky jsou sice neškodné, ale přesně odpovídají přípravě organismu na boj (Praško a kol., 2003, str. 31 - 36).

4.2.2 Syndrom vyhoření

„Syndrom vyhoření je psychologický konstrukt, který označuje komplexní, procesuálně utvářený stav a prožitek únavy, vyčerpání, ztráty zájmu, zklamání a demotivace, vztahující se k vykonávané profesi (Baštecká, 2009, str. 432).“

Příčiny je možno spatřovat v kombinaci několika klíčových vlivů, mj. dlouhotrvajícího nezvládnání stresu, stereotypie vykonávané činnosti, nízké autonomie pracovní činnosti. Počáteční silná motivace může přerůst k silnému útlumu celkové aktivity, redukci kreativity, pocitům frustrace, atd.

Na sociální – vztahové úrovni se může projevit celkový útlum ochoty komunikovat, naopak se projevuje tendence redukovat kontakt s osobami souvisejícími s vykonávanou činností.

4.2.3 Alkoholismus

Alkoholismus v armádě je problém. V důsledku této závislosti dochází k neodůvodněným absencím, pracovní liknavosti, úrazům a haváriím pod vlivem alkoholu, snížené výkonnosti a propouštění mnohdy vysoce kvalifikovaných pracovníků, na jejichž výcvik a přípravu byly vynaloženy nemalé prostředky. „Alkoholismus v armádě se objevuje na všech úrovních. Nejrizikovější skupinou jsou muži ve věku 30 – 55 let“. Mýlným předpokladem však je, že alkoholici věří, že pití alkoholu nebude mít žádný vliv na jejich pracovní výkon a nikdo tyto rozdíly nepozná. Vojáci jsou nespolehliví v kooperaci, začínají být agresivní, vztahovační, prodlužují přestávky na oběd a vypomáhají si lživými historkami. Dlouhodobý vývoj vojáka alkoholika tak vede ke všeobecnému zhroucení pracovní kariéry, rodinného života, osobní pověsti a finanční stability (Dziaková, 2009, str. 429).

4.2.4 Drogové závislosti

Změny chování na pracovišti jsou při užívání drog podobné jako u závislosti na alkoholu. Rozdíl je v tom, že v důsledku užívání drog, dochází ke změnám obvykle rychleji a vojáci závislí na drogách jsou od samého začátku riziková a pro své okolí nebezpeční, zvláště v dopravě. Drogy mohou mít na chování vojáků různý vliv,

záleží na druhu. Obecně se tak shledává, že počátek závislosti se projevuje zjevnými změnami na zevnějšku a chování vojáka (Dziaková, 2009, str. 433).

V armádě je však drogová závislost nepříliš dlouho udržitelný stav, neboť vojáci jsou náhodně a pravidelně testováni a v případě pozitivních výsledků, je s vojákem zpravidla pracovní poměr ukončen a kariéra profesionálního vojáka tak končí.

Dle Koncepce primární prevence rizikového chování personálu rezortu Ministerstva obrany na období let 2015 – 2019, v letech 2010 – 2013 šetřila Vojenská policie celkem 23 trestných činů v oblasti výroby, držení a distribuce omamných a psychotropních látek (dále jen „OPL“). V uvedeném období bylo Vojenskou policií šetřeno také 32 přestupků s přítomností alkoholu a 7 přestupků s přítomností OPL. Po celé hodnocené období byly problémem zejména dopravní nehody spojené s přítomností alkoholu při řízení soukromých vozidel vojáky. Od roku 2011 je v této oblasti neustále překračován celostátní průměr. V roce 2011 byl podíl alkoholu na dopravních nehodách v celé ČR 7,5 %, v roce 2012 6,6 % a v roce 2013 6,1 %. Monitorování závislostí personálu na alkoholu, tabáku a OPL prováděl Vojenský zdravotní ústav Praha. Podle Vojenské zdravotní pojišťovny došlo od roku 2010 k nárůstu počtu uživatelů alkoholu, tabáku a OPL. V ordinacích civilních a vojenských lékařů bylo zaznamenáno 850 vojáků s diagnózou související se zneužíváním návykových látek (tabák 43 %, alkohol 33 % a OPL 24 %). Z uvedeného počtu bylo stanoveno 757 diagnóz u mužů a 96 u žen. Nejvíce diagnóz bylo zaznamenáno u mužů ve věkové skupině od 25 – 39 let. Od roku 2010 bylo ke zjištění přítomnosti OPL vyšetřeno celkem 19 423 laboratorních vzorků. Z tohoto počtu bylo 69 vzorků pozitivních.

Z hlediska podílu jednotlivých kategorií personálu na pozitivních vzorcích OPL je dlouhodobě na prvním místě kategorie vojáků v přípravné službě, následuje kategorie vojáků náhodně vybraných od vojenských útvarů a poté kategorie vojáků před vysláním do zahraniční operace.⁵

---

⁵ MINISTERSTVO OBRANY. *Koncepce primární prevence rizikového chování personálu rezortu Ministerstva obrany na období let 2015 - 2019*. Praha, 2014.

4.2.5 Rozvodovost

Prožívání partnerských, manželských a rodinných vztahů je velmi zatěžováno sociálními změnami, mezi něž patří časté stěhování z posádky do posádky, odloučení od přátel, sociálního zázemí, ale i od rodiny samotné. Vojáci většinu času tráví na cvičištích, v kasárnách, v misích a doma se zdržují zřídka. Proto vojáci ve většině případů emočně lpí na své rodině a na svých dětech. Mladí manželové a otcové toto nedobrovolné odloučení snášejí těžce. Neadaptované na vojenský život jsou však i jejich partnerky, což souvisí s dalším faktem a tím je 60 % rozvodovost vojenských manželství, zejména u dislokováných jednotek určených a opakovaně vysílaných do zahraničních operací (Dziaková, 2009, str. 425 - 426).

„V armádě najdeme v podstatě tři typy vojáků – vojáky svobodné, vojáky rozvedené a ty, kteří se ještě nestihli rozvést“.

Je to poněkud pesimistický náhled na partnerskou problematiku, ale je namístě zamyslet se nejen nad příčinami, ale i nad možnou redukcí těchto problémů. Dle Dziakové „jedním z dlouhodobě navrhovaných doporučení bylo umožnění častějších společných rekreací partnerů po příjezdu z mise s možností využít nejen doprovodného kulturního a společenského programu (který by přinesl po delším období odloučení společné nekonfliktní zážitky, o nichž je možné si povídat), ale i společné konzultace u vojskového psychologa, který v dané misi s vojáky působil nebo má již dostatečné vlastní zkušenosti s uvedenou problematikou“ (Dziaková, 2009, str. 394).

4.2.6 Deprese a sebevraždy

Deprese patří k nejběžnějším psychickým onemocněním vojenského personálu a s nimi je v úzkém vztahu i většina sebevražd. Dziaková konstatuje, že každý voják se v některém období svého života cítí depresivní (sklíčený, smutný, bez zájmu, trápí ho vyčerpanost, nespavost, či nechutenství). Tyto pocity obvykle nejsou pocity výrazné a mají poměrně krátké trvání. Můžou však nastat situace, kdy se depresivní pocity stanou problémem a způsobují tak omezení v každodenním životě. S depresemi je i v úzkém vztahu většina sebevražd.

Typický profil rizikového vojáka je dle Dziakové:

- věk do 25 let nebo nad 50 let (80 %),
- v anamnéze LMD, sebevražda příbuzného, spáchání trestného činu (60 %),
- abúzus (zneužívání) drog včetně alkoholu (40 %),
- v současnosti rodinné nebo vztahové problémy (80 %),
- finanční nebo právní problémy – dominantní faktor ve více než polovině případů.

Snadný přístup ke zbraním a střelivu je u vojáků stejně nebezpečný jako snadný přístup k lékům pro lékařský personál. Většina sebevražd se stane v tzv. adaptačním období, které vojáci prožívají např. při redislokaci posádky nebo při změně zaběhnutého rodinného života daného nutností dojíždět do práce (Dziaková, 2009, str. 442-445).

V roce 2012 překročil počet amerických vojáků v aktivní službě, kteří spáchali sebevraždu, počet vojáků, kteří byli usmrceni v boji. Sebevraždu spáchalo 177 vojáků, 176 jich bylo usmrceno v boji. Více šokující je ale statistika sebevražd vojáků, kteří odešli z armády do civilu. V roce 2012 spáchalo sebevraždu 6500 amerických vojenských veteránů, což znamená, že v tomto roce došlo k sebevraždě každých 80 minut. Američtí vojáci se potýkají se zoufalstvím, protože americká armáda jim nedokáže pomoci s jejich zoufalstvím a úzkostí, které pocítují po tom, co si prošli bojovými akcemi.⁶

---

⁶ *Britské listy*. [online]. 02.02.2013 [cit. 2014-10-26]. Dostupné: <http://www.blisty.cz/art/67320.html>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 Úvod do problematiky

Je pravdou, že válka člověka změní. Lidé si ale neuvědomují, jak viditelné tyto změny mohou být. Vojáci, kteří se účastní zahraničních misí, jsou bez diskuse hrdinové, ale respekt si zaslouží i jejich rodiny. Partnerství či manželství je ve vojenské rodině složitá věc. Oba partneři musí spoustu obětovat. Dle vlastní zkušenosti vím, že vztah se „podaří nebo nepodaří“ podle toho, jak se mu dařilo před nasazením v misi. Pokud je partnerství či manželství určitým způsobem napjaté, nefungující nebo neuspokojující, bude mít nasazení větší negativní dopad. V opačném případě, pokud byl vztah před misí silný, tak absence vojáka tento vzájemný vztah může posílit.

Nejen rodina se bojí o vojáka, ale i vojáci mají obavy o své rodiny, když jsou od nich tisíce kilometrů daleko a nemohou jim pomáhat a chránit je. Když jsou ale nasazení, musí být mise jejich hlavním cílem, na který jsou nuceni se soustředit. Je samozřejmostí, že partnerkám a manželkám voják chybí a mnohdy jim chybí i po návratu domů. Doma si vybírá daň vyčerpání, přepracovanost, posttraumatický syndrom, atd. I v případě, že je partner z mise doma, je neustále v pohotovosti, absolvuje další cvičení, rehabilitace a mnohdy je sice fyzicky přítomen, ale myšlenkami může být stále na misi.

Proto hlavním cílem praktické části práce, tedy výzkumným problémem, je posouzení dopadu vojenských zahraničních misí na fungování rodiny a partnerské vztahy. Na základě tohoto byla stanovena výzkumná otázka – „Jak ovlivnila mise dosavadní život vojáků a jejich rodin?“

6 Charakteristika použitých výzkumných metod

6.1 Kvalitativní zkoumání

Pro svou práci jsem se rozhodla použít kvalitativní strategii, neboť tato je příležitostí pro hluboké poznání. Kvalitativní výzkum je často intenzivní nebo dlouhodobý a výzkumník z něj vyhotovuje podrobný zápis, kdy zaznamenává vše, co se v daném prostředí odehraje. K tomuto může být využito audiofonních nebo obrazových záznamů, které jsou potom předmětem analýzy. Během pozorování nebo

bezprostředně po něm výzkumník dělá krátké zápisy, píše si poznámky, za kterých potom skládá celkový obraz o zkoumaném prostředí. Výzkumník by si měl všimnout rozdílů mezi zkoumanými osobami a zjišťovat, zda existují rozdíly v tom, jak se tyto osoby dívají na danou věc. Jednou z nejvýznamnějších metod kvalitativního výzkumu je hloubkový rozhovor, který pro tuto práci považuji jako nejvhodnější (Gavora, 2010, str. 181).

6.2 Obsahová analýza

V pedagogice se může obsahová analýza stát důležitým zdrojem poznání. Její metodika však nebyla dosud systematicky rozpracována. V některých textech autoři užívají spíše výraz obsahová analýza v obecnějším smyslu, kdy pod tento název zahrnují jak kvantitativní, tak kvalitativní metodu analýzy dat. Charakteristickým znakem obsahové analýzy je aplikovatelnost na různorodé typy dat a přizpůsobení výzkumným záměrům. V obsahové analýze dochází ke zkoumání textů s ohledem na několik vybraných znaků, jejichž výskyt je následně zachycován.

Než jsem začala s formulací otázek pro rozhovory, provedla jsem analýzu internetových diskusí jako takových, diskusí a komentářů na sociální síti facebook a diskusí u článků souvisejících s tématem mé bakalářské práce, abych si ověřila, co je nejčastěji probíraným problémem ve vojenských rodinách a partnerstvích. Pro toto jsem zvolila obsahovou analýzu konceptuální, která mi poslouží ke kvantifikaci přítomnosti určitého znaku a je vhodná zejména pro komparaci jevů, např. výskytu více znaků.⁷

Pro obsahovou analýzu jsem si stanovila výzkumnou otázku: „Jaká nejčastější témata řeší manželky a partnerky vojáků?“. K otázce probíraných témat jsem stanovila tyto podotázky:

- a) před odjezdem na misi,
- b) během mise,
- c) po návratu z mise.

---

⁷ DVORÁKOVÁ, Ilona. Obsahová analýza. [online]. [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/obsahova-analyza-formalni-obsahova-analyza-kvantitativni-obsahova-analyza>

6.3 Hlubkový rozhovor

Pro svůj výzkum jsem si zvolila metodu hlubkového rozhovoru a to z několika důvodů. Hlubkové rozhovory mají velké využití u výzkumů, které se týkají osobních či citlivých témat, čímž téma této práce rozhodně je. Hlubkový rozhovor umožňuje respondentům, v mém případě participantům, vyjadřovat své názory na zkoumanou problematiku, díky čemuž výsledky takového výzkumu přinesou detailní informace o zkoumaném jevu. Metoda rozhovoru je charakterizována přímou sociální interakcí a patří k metodám společenských věd, kdy shromažďování dat se zakládá na přímém dotazování. Navázání osobního kontaktu tak umožňuje výzkumníkovi proniknout hlouběji do motivů a postojů účastníků šetření. Výhodou této metody je, že je pružná a dá se přizpůsobit zvláštnostem různých situací. Slouží k hlubšímu objasnění kontextu a důvodů odpovědí. Lze zachytit nejen sdělované skutečnosti, ale i některé vnější reakce dotazovaného a podle nich pohotově usměrňovat rozhovor potřebným směrem.

Rozhovory lze rozlišit na individuální (výzkumník pracuje s jednou osobou) a skupinové (výzkumník pracuje s více osobami). Já jsem si záměrně zvolila rozhovory individuální, neboť při rozhovorech partnerů či manželů bych se nemusela dozvědět všechny potřebné informace.

Z hlediska struktury otázek jsem zvolila rozhovor nestandardizovaný, tedy takový, který nebude probíhat podle přesně určených a předem připravených otázek. Pochopitelně okruhy otázek budu mít předem připraveny, ale jejich obsah, pořadí a formulace budou záviset na mně jako tazateli (Skalková a kol., 1983, str. 92 – 94).

7 Volba účastníků šetření

Výběr účastníků šetření probíhal záměrně, neboť se zaměřoval pouze na vojáky z povolání a jejich manželky/partnerky. Záměrný výběr se uskutečňuje na základě určení relevantních znaků, tedy znaků, které jsou pro dané zkoumání důležité (Gavora, 2010, str. 79). V případě mého výběru šlo tedy o vojáky, kteří se v minulosti účastnili zahraničních vojenských misí. Vzhledem k citlivému tématu, jsem ve čtyřech případech zvolila lidi mně blízké, známé a ochotné mi poskytnout informace. Ve dvou případech jsem na sociální síti facebook kontaktovala dvě paní

a to záměrně, neboť přítel jedné z nich byl na misi v Afghanistanu v době, kdy došlo k útoku sebevražedného atentátníka a zahynulo našich pět vojáků (toto bylo učiněno z důvodu, abych měla možnost porovnání u jiných vojáků, kteří absolvovali oproti této relativně „klidné“ mise), a u druhé paní se jednalo o rozpad manželství kvůli vojenské zahraniční misi. V jednom případě mě s dotazovaným seznámil můj přítel.

8 Postup šetření

Všechny účastníky šetření jsem před psaním bakalářské práce kontaktovala, seznámila je s tématem své práce a domluvila si přibližný termín pro rozhovory. Všichni ochotně souhlasili. Pro rozhovory jsem se snažila vybrat prostředí, které bylo dotazovaným příjemné a ve kterém se cítili dobře, většinou se jednalo o domácí prostředí. Před začátkem rozhovoru jsem se snažila uvést účastníky šetření do okruhu problematiky, která je předmětem mého zkoumání a ujistila jsem je, že jejich rozhovory budou naprosto anonymní a jejich jména budou v práci záměně změnena, čímž bude zamezeno jejich identifikaci.

Vedení rozhovoru jsem neměla jednoznačně naplánované, měla jsem zpracované okruhy, kterých jsem se snažila během rozhovoru držet.

K rozhovorům jsem využila diktafon, který mi umožnil doslovné zachycení výpovědi, ale i možnost se plně soustředit na obsah rozhovoru a věnovat tak veškerou pozornost neverbálním projevům dotazovaných. Přitom jsem dbala na to, aby přítomnost tohoto technického zařízení nijak negativně neovlivňovala dotazované.

9 Okruhy pro rozhovory

9.1 Okruhy otázek pro manželky, partnerky vojáků

- 1) Byla jste nějak připravována na odjezd manžela/partnera do mise ať už ze strany armády nebo od partnera/manžela samotného?
- 2) Jak jste na tom byla psychicky po odjezdu manžela/partnera do mise a během mise? (co jste prožívala, jak jste vše zvládala, co Vám pomáhalo...)

- 3) Změnil se nějak Váš dosavadní život po odjezdu manžela/partnera a po návratu z mise? (rodinné poměry, sociální vztahy, trávení volného času, životní priority....)
- 4) Pozorovala jste nějaké změny chování u Vašeho partnera/manžela po příjezdu domů?
- 5) Cítila jste potřebu nebo vyhledala jste psychologickou odbornou pomoc během mise nebo po misi?
- 6) Jaká je/byla podle vás motivace Vašeho partnera/manžela pro opakované výjezdy do mise?
- 7) Jak se díváte na možnost institucionální pomoci (psychologa, sociálního pracovníka, sociálního pedagoga) v souvislosti s odjezdem manžela/partnera do mise, v průběhu mise, či po návratu z mise?
- 8) Ocenila byste s rodinou individuální péči speciálně školeného pracovníka, který by např. docházel do rodiny, zajímal se o to, jak to zvládáte, atd.)

9.2 Okruhy otázek pro vojáky

1. Jak jste se Vy sám připravoval na odjezd do mise? Připravoval jste i nějak rodinu? Např. na to, co vás tam bude čekat, atd.
2. Jak jste na tom byl psychicky po odjezdu do mise a během mise? (co jste prožíval, jak jste to vše zvládal, co Vám nejvíce pomáhalo...)
3. Jak se změnil, případně nezměnil, Váš dosavadní rodinný život po návratu z mise? (rodinné poměry, sociální vztahy, trávení volného času, životní priority....)
4. Vnímali jste nějaké změny v rodině a v chování partnerky/manželky, když jste se vrátil domů?
5. Cítil jste potřebu nebo vyhledal jste psychologickou odbornou pomoc během mise nebo po misi?
6. Změnilo se pro Vás díky misi vnímání okolního světa tady v České republice?

7. Co Vám usnadnilo proces adaptace v misi a naopak po příjezdu?
8. Jaký pro vás měla mise přínos?
9. Jaká je/byla pro Vás motivace pro opakované výjezdy do mise?

10 Popis vlastní zkušenosti

Pokud se vrátím v čase o tři roky zpět, tak partner odjížděl do mise po naší tříměsíční známosti. Už v té době misi předcházelo spoustu vojenských cvičení a náročná příprava, takže možnost být spolu alespoň před odjezdem do mise, byla téměř nulová. Konec konců jsme měli možnost být spolu jen o víkendech, neboť já jsem v té době bydlela 220 kilometrů od místa posádky, kde partner slouží. Nyní je opět v přípravě na již třetí misi, na kterou bude odlétat začátkem měsíce dubna.

Já osobně jsem na misi nijak zvlášť ze strany partnera připravována nebyla, vždy jen říkal „až budu pryč, přečti si něco o posttraumatickém stresovém syndromu a změnách chování, já až se vrátím, tak budu pár měsíců jinej.“ Sama jsem se však snažila vyptávat, jak taková mise probíhá, co tam bude plnit za úkoly, jak bude vypadat jeho bydlení, zda bude mít nějaký volný čas, atp. Dále mě přítel upozorňoval, ať po dobu mise nesleduju zprávy, internetová zpravodajství a nečtu noviny, což jsem ignorovala a můj den začínal tak (a i tak celý půl rok pokračoval), že po zapnutí počítače jsem okamžitě na serveru novinky.cz a idnes.cz zadávala do vyhledávače slovo „Afghanistan“. V průběhu února, kdy přítel odlétal, se ve světě internetového zpravodajství téměř nic nedělo, ale na začátku měsíce března 2012 si vzpomínám, že jsem narazila na článek „Talibán zahájil jarní ofenzívu“. Samozřejmě, že jsem se bála po celou dobu mise o jeho zdraví a život, ale cca po čtyřech týdnech od odjezdu u mě nastala fáze smíření a „uklidnění“, kdy jsem pomalu začala odpočítávat dny do jeho příjezdu. Po přečtení tohoto článku jsem se však začala obávat mnohem více, což umocnila o pár týdnů později zpráva o tom, že kolega přítele byl zraněn RPG střelou od nepřítele. Odjezd jsem se snažila nést statečně a volný čas po práci jsem začala vyplňovat každodenním sportováním. Mohu říci, že na půl roku se můj život proměnil do každodenního stereotypu, kdy po

práci jsem chodila na dvě hodiny cvičit, a poté (samozřejmě i během dne), když byla možnost, jsme spolu s přítelem komunikovali prostřednictvím skypu, pokud měl volno a nebyl ve službě. Pro území Afghánistánu platí časové pásmo + 3,5 hodiny, či +2,5 hodiny, v závislosti na zimním a letním čase. Ve většině případů, jsem tedy chodila spát stejně jako přítel s tím rozdílem, že v České republice bylo půl deváté večer a v Afghánistánu půlnoc. O víkendech, kdy se většina přátel chodila bavit, jsem raději seděla doma u notebooku a opět komunikovala s přítelem, neboť tenkrát mi nepřišlo vhodné se jít bavit, když nemohl ani on. Určitě jsem si tehdy přeskládala i životní priority, když jsem např. viděla, jak vojáci žijí půl roku v ubikacích, kde každá kóje pro dva lidi má rozměry 2x2 metry. A také po tom, co jsem po příjezdu po nějaké době naslouchala vyprávění o afghánských dětech.

Změny chování u partnera jsem pozorovala víceméně ihned, když po příjezdu domů byl stále myšlenkami na misi a neustále tvrdil, že kdyby měl tu možnost, tak by se tam okamžitě vrátil. Při procházkách se všude rozhlížel, koukal se na zem, ve městě stále pozoroval okna a střechy jiných domů a postupem času měl i problémy se spánkem, které trvaly téměř dva roky.

Psychologickou pomoc jsem nikdy nevyhledala. U první mise, kterou partner absolvoval se domnívám, že motivací bylo získání zkušeností a u druhé a nyní nadcházející třetí spatřuji především motivaci finanční.

K otázce možnosti institucionální pomoci uvádím, že tuto bych ocenila, ale pouze v případě např. sociálního pracovníka, či pedagoga. Pomoc psychologa bych přenechala pro vážnější případy.

11 Obsahová analýza

Během psaní této práce jsem moc diskusních fór, které by byly podrobeny obsahové analýze, neobjevila, vyjma jednoho na serveru mimibazar.cz. Napadlo mě proto založit na sociální síti Facebook uzavřenou skupinu „Táta, manžel a partner na misi“, neboť jsem přesvědčená, že skupina, kde by ženy mohly sdílet své pocity, apod. ve světě sociálních sítí prostě chybí. K této skupině jsem vytvořila tento popis:

„Tuto skupinu nijak zvlášť charakterizovat nelze, název mluví za vše. Je založená za jedním účelem a to vzájemná podpora manželek a partnerek vojáků, kteří se chystají, odjeli nebo už jsou na misi.“

Momentálně má skupina již přes třicet členů a já mám možnost sledovat, co zde ženy probírají. Nejen sledovat, ale snažím se i přispívat poznatky z Vojenské psychologie, které jsem se během psaní bakalářské práce dozvěděla.

Většinou do skupiny přispívají ženy, jejichž manželé odjeli nebo jsou krátce na misi a to poprvé. Ptají se ostatních žen, které už nějaké zkušenosti s misemi mají, co pro ně bylo nejtěžší, jak to vše zvládaly a co jim pomáhalo. Vyrovnávají se s pocity, že je tady jejich partneři nechali samotné a snaží se vzájemně přesvědčovat, že o ně nemusí mít strach, že vše dobře dopadne. Spoustu žen mi píše i do soukromých zpráv. V jednu dobu jsem pomalu nestíhala ani všem odepisovat a příběhy všech žen se mi tak zamotaly, že jsem si ke každé z nich, musela udělat na papír krátké poznámky. Probíraly jsme spolu témata ohledně komunikace v misi, vyplňování volného času, svatbu a partnerky vojáků se mě ptaly, jak to na misi chodí.

Další ženy, které už za sebou mají několik misí s manželi a partnery píší spíše příspěvky, kolik misí mají za sebou, kde se tyto mise uskutečnily a shodují se v tom, že nejtěžší je první měsíc, kdy si musí zvyknout na to, že jsou samy a pak poslední měsíc, neboť se naopak nemohou dočkat, až jejich partner přijede domů.

Samostatný typ ve facebookové skupině představují matky s dětmi, které tolik neřeší pouze partnera a svoji samotu, ale zaměřují se na citovou pohodu dětí, ke které přispívá i častý kontakt formou telefonů, či skypů. Tato forma předávání zkušeností může být pro některé zúčastněné neocenitelná, neboť manželky v příspěvcích radí, jakou formou dětem otce připomínat (neuklízet jeho věci, atd.).

Ve skupině se objevují i povzbuzující příspěvky typu „Odjezdem do mise začíná mise i nám ženám – přežít, vydržet, vše zvládnout a navíc se nezbláznit strachy. Ale žena je tvor velice silný. Holky, nebojte!!!“

Partnerky a manželky vojáků tuto skupinu hodnotí jako výborný nápad, tak sama doufám, že se skupina časem rozroste.

12 Rozhovory

Jména účastníků byla záměrně změněna na jména smyšlená, aby nemohlo dojít k identifikaci dotazovaných. Informace o účastnících šetření jsem opět z důvodu možné identifikace uváděla pouze základní a stručné.

12.1 Rozhovor č. 1

Pavel (38 let), SŠ, a **(Jana)** 37 let, SŠ, jsou manželé od roku 2002 a mají spolu dvě děti (syn 13 let, dcera 8 let). Absolvovali spolu 3 mise - 2x Írák a 1x Afghanistan. Tento rozhovor se uskutečnil u Pavla a Jany doma, hovořili jsme spolu všichni společně, Jana s Pavlem si navzájem pomáhali s otázkami a občas se i vtipně u otázek špičkovali. S Pavlem se znám osobně, manželku Janu jsem poznala až v průběhu rozhovoru. Rozhovor trval přibližně 45 minut.

Stručný průběh rozhovoru

Rodina se systematicky na Pavlův odjezd do mise nepřipravovala. Manželka konstatovala, že komunikace armády s rodinou je minimální. Z hlediska průběhu mise uvedla, že nejsložitější je začátek, kdy si musela zvyknout, že na domácnost i na děti je úplně sama. Velice negativně hodnotila dopis od armády, jenž přišel v půlce mise jako poděkování velitele kontingentu, neboť se lekla, že přichází špatná zpráva. Možnost vzájemné komunikace v průběhu mise hodnotili oba jako dobrou. Manželka uvedla, že psychologickou pomoc v průběhu mise nevyhledala, ale ocenila by iniciativu ze strany armády zorganizovat několik setkání žen, jež v daném okamžiku řeší stejné problémy, neboť by to ráda konzultovala s ženami, které mají stejné zkušenosti. Co se týče dětí, Jana sdělila, že Pavel po návratu těžce nesl, že starší syn chodil se všemi prosbami za ní a často se kvůli tomu s Pavlem hádali. Toto chování syna přetrvává. Na rozdíl od Jany, Pavel změnu v chování po návratu z mise jednoznačně nepřipouští, Jana však trvala na tom, že mise ho změnila ve velkém, neboť Pavel byl zvyklý starat se pouze sám o sebe a na ostatní ohledy moc nebral. Adaptaci po misi řešili v rámci rodiny většinou výlety a vzájemnou komunikací. Oba připouští, že motivace pro opakované výjezdy do mise byla především finanční.

12.2 Rozhovor č. 2

Andrea (31 let), SŠ, vdaná od roku 2007, dvě děti (dcera 7 let, syn 5 let), za sebou má s manželem Janem pět misí. Tento rozhovor proběhl také v domácím prostředí pouze s Andreou, manžel Jan nebyl doma. Andrea je moje dlouholetá kamarádka. Rozhovor jsem záměrně provedla pouze s ní a o samotě, neboť sama Andrea mě informovala o tom, že před manželem mi toho tolik říct nemůže. Návštěva Andrey trvala přibližně hodinu a půl, rozhovor k tématu cca dvacet minut.

Stručný průběh rozhovoru

Na odjezd do mise ze strany armády nebyla Andrea nijak připravena, pouze obdržela dopis, ve kterém bylo uvedeno, ať je na svého manžela hrdá. Manžel ji též nijak nepřipravoval, pouze ji zasvětil do některých svých povinností ohledně domácností a automobilu. Během první mise na tom nebyla psychicky dobře, o partnera měla šílený strach. Při druhé misi to bylo ještě horší, neboť byla těhotná. S humorem uvedla, že u dalších misí si už zvykla. Připustila, že nejvíce jí s odloučením pomáhala rodina a přátelé a dále to, že veškerý její volný čas se točil kolem dětí a práce. Po návratu manžela z mise si s partnerem na sebe museli znovu zvykat, veškerý volný čas dostal nové dimenze. Uvedla však, že každá mise je jako rodinu více stmelila. Manžel po návratu spal s pistolí na nočním stolku, byl nesmírně ostražitý a též přišlo období, kdy chtěl být více s kamarády - kolegy, než s rodinou. Musela proto dětem lhát, že tatínek má spoustu práce a často se proto s manželem hádali. Tato vyrovnávací fáze trvala většinou tři měsíce až půl roku. Přiznala, že k vojenskému psychologovi by sama od sebe určitě nešla, nicméně primární pomoc sociálního pracovníka by ocenila u prvních dvou misí, ale dnes je již na odloučení zvyklá. Jako motivaci pro opakované výjezdy, kromě financí, uvedla i nabrání zkušeností partnera.

12.3 Rozhovor č. 3

Jirka (33 let), SOŠ, rozvedený, dvě děti (syn 8 let, dcera 4 roky), čtyři mise v Afghanistanu. Tento rozhovor se uskutečnil v malé restauraci, neboť Jirka trval na tom, že si musí „dát pár piv“, a pak se nebude ostýchat a řekne mi toho více.

Ze začátku jsme si spolu povídali o běžných věcech a celý rozhovor trval přibližně dvě hodiny. S Jirkou – jako vhodným adeptem pro mou bakalářskou práci, mě seznámil přítel.

Stručný průběh rozhovoru

Jirka konstatoval, že příprava na všechny mise byla vždy náročná, na poslední misi trvala skoro rok. Vzhledem k tomu, že soužití s manželkou bylo v té době již problematické, bylo pro něho nejhorší čekání před odjezdem, takže si radši přál být již s kolegy v letadle. Přiznává, že po odjezdu do mise na tom nebyl psychicky dobře, podporu od manželky nikdy neměl a tuto absenci ventiloval v misi neustálým cvičením v posilovně. V dobách prvních třech misí byla manželka ráda, že se v pořádku vrátil domů, ale neustále mu zdůrazňovala, ať do žádné další mise už nejedí. Jeho snahou bylo finančně udržet vysoký standard rodiny. Po návratu ze čtvrté – poslední mise zjistil, že mu manželka i s dětma odešla za jiným partnerem a tzv. mu „vybílila“ rodinný dům. Odbornou pomoc nevyhledal, spoléhal na kamarády. Účast v misích ho změnila, nevěří lidem a má averzi na určitá etnika. Jako motivaci pro účast v misích uvedl především finance.

12.4 Rozhovor č. 4

Daniela, 29 let, VŠ, v rozvodovém řízení, jedno dítě – holčička 3 roky, za sebou má s manželem, se kterým se nyní rozvádějí, dvě mise v Afghanistanu. Jednu, když žili pouze v partnerském vztahu a poslední, když už byla dcera Daniely na světě. Paní Daniela se přidala do mnou založené skupiny na sociální síti Facebook a v soukromé zprávě mi krátce sama popsala svojí aktuální situaci. Po mém přemlouvání Daniela svolila k rozhovoru. Rozhovor s paní Danielou trval přibližně hodinu, proběhl v kavárně, avšak časově byl náročný z hlediska návštěvy v bydlišti paní Daniely. Rozhovor k samotnému tématu trval přibližně patnáct minut.

Stručný průběh rozhovoru

Daniela uvedla, že příprava na misi ze strany armády nebyla žádná, s manželem se soustředili na zařizování věcí kolem bydlení a účtu pro cizí měnu. Obě dvě mise

nesla špatně, vadila jí samota a o manžela se neustále bála. Po návratu z první mise se jejich vztah upevnil, opačná situace nastala po návratu z mise druhé. Manžel se změnil, své psychické problémy nepřiznával a řešil je nadměrnou konzumací alkoholu, což byl důvod, že svůj vztah v současné době řeší rozvodem. Manžel po návratu z mise vzájemné soužití nezvládal, jmenovanou psychicky napadal, uváděl, že kvůli ní a dítěti má zkažený život. Daniela se snažila manžela přesvědčit o nutné odborné pomoci, toto však manžel jednoznačně odmítl. Daniela přiznala, že pomoc speciálně školeného pracovníka, který by chápal její pocity, by v určitém období přivítala.

12.5 Rozhovor č. 5

Michaela (29 let), SŠ, Zdeněk (38 let), SŠ. Partneři od roku 2009, 3 letá dcera. Zdeněk má za sebou již tři mise (2x v Bosně a 1x v Afghanistanu). S Míšou ale absolvovali spolu misi pouze jednu a to v roce 2014, kdy došlo k tragické události a v Afghanistanu zemřelo pět českých vojáků. Míši jsem si povšimla na sociální síti Facebook, kdy ve svém příspěvku v jedné skupině týkající se sportu, popisovala své aktuální pocity, krátce po tom, co došlo k zabití našich vojáků. V průběhu měsíce září roku 2014 jsme se zkontaktovaly a domluvily jsme si spolu rozhovor po Vánocích. Míša mi sama ochotně nabídla, že její manžel se má z mise před Vánocemi vrátit a že mi také rád rozhovor poskytne. Rozhovor byl taktéž časově náročný, stejně jako u paní Daniely, neboť Míša s partnerem Zdeňkem bydlí poměrně daleko od místa mého bydliště. Rozhovor trval přibližně dvě a půl hodiny, k tématu se však hovořilo cca 40 minut.

Stručný průběh rozhovoru

Michaela uvedla, že na odjezd partnera do mise nebyla ze strany armády nijak připravována, ale Zdeněk ji průběžně seznamoval s tím, co ho vše čeká, hlavně o možnosti komunikace. Po odjezdu do mise pociťovala především smutek, ale pak se s dcerkou již zase těšily na tátu. Velkou roli zde sehrála její rodina, která jí v průběhu mise pomáhala. Velkým traumatem pro Michaelu bylo období, kdy v Afghanistanu v červnu roku 2014 tragicky zahynulo Zdeňkovo pět kolegů. Toto období pro ni bylo složité především tím, že se o manžela začala více bát a navíc

musela čelit v internetových diskusích i reakcím typu „dobře jim tak, jsou to žoldáci“. Eventuální psychologickou pomoc odmítla, považovala by ji za nemístný zásah do soukromí. Oproti tomu by uvítala nějakou formu dotazovacího či informativního e-mailu z odpovědných institucí. Změny v chování svého partnera nepozoruje, neboť ten je z mise doma teprve dva měsíce. Z rozhovoru se Zdeňkem vyplynulo, že se jedná o psychicky vyrovnaného člověka, který svoji činnost v misi bere jako pracovní rutinu. Na své partnerce žádné změny po návratu z mise neshledal, pouze s odstupem konstatoval, že lidi zde v republice řeší s nesmírnou vážností nepodstatné věci. Jako motivaci udává získání zkušeností, poznání nových míst, nových lidí, včetně zahraničních kolegů.

12.6 Rozhovor č. 6

Stanislav (29 let), SOŠ, svobodný, v současné době na třetí misi v Afghanistanu. Se Stanislavem se znám osobně, rozhovor se uskutečnil v domácím prostředí a trval přibližně 15 minut.

Stručný průběh rozhovoru

Dotyčný v rozhovoru konstatoval, že na odjezd do mise se nijak zvláště nepřipravoval a vyjma praktických věcí (finance a spojení) nepřipravoval ani své nejbližší. Začátek mise, než její samotný průběh ho ovlivňovalo jeho okolí, zejména problematický spolubydlící (který život na misi špatně zvládal a projevoval se u něho panický strach), kterému doporučil konzultace u psychologa a sám napomáhal ve spolupráci s psychologem. Stanislav konstatoval, že psychické zvládnutí mise je do značné míry odvislé od psychické vyrovnanosti jedince. Pobyt na misi ho nezměnil, motivací pro něho bylo především vyzkoušet si v praxi nabitě zkušenosti z výcviku, přiznává i vliv motivace finanční. Zdůraznil, že pobyt v misi člověku přeskládá hodnoty a z hlediska poznání života obyvatel v Afghanistanu mu zdejší život lidí, jejich problémy a jejich způsob řešení problémů přijde malicherný.

12.7 Rozhovor č. 7

Milan (44 let), SŠ, po druhé ženatý, dvě dcery a dvě mise v Afghánistánu v letech 2010 – 2011. Milana znám také osobně, rozhovor proběhl v domácím prostředí a trval také přibližně 15 – 20 minut. Před odjezdem na poslední misi, se Milan s bývalou manželkou rozváděli.

Stručný průběh rozhovoru

Milan zdůraznil, že jeho příprava na misi byla ve skutečnosti praktická, i s ohledem na probíhající rozvod (finanční vyrovnání, zajištění péče o rodinný dům, atd.). Rodině o odjezdu do mise řekl těsně až před odjezdem, aby ji zbytečně nestresoval. Pobyt v misi byl pro něho normální, citově mu nejvíce pomáhaly telefonáty s dcerami, které si přály po jeho návratu bydlet s ním. Psychologickou odbornou pomoc během mise nevyhledal, adaptaci po návratu mu usnadnila rodina a přátelé. Přiznává finanční motivaci pro odjezd do mise, ale zároveň konstatuje, že dcerám, které nesly jeho odloučení těžce, slíbil, že už nikdy nikam nepojede.

13 Odpovědi na výzkumné otázky

„Jaká nejčastější témata řeší manželky a partnerky vojáků před odjezdem na misi, během mise a po návratu z mise?“

Pro manželky a partnerky vojáků je zásadním tématem odloučení, se kterým se musí během mise vyrovnat. U manželek/partnerek, jež se připravují na odjezd partnera do mise, a jejich partner jede poprvé, je nejčastějším probíraným tématem to, jak to na misích chodí a co od takové mise mají očekávat. Během mise řeší partnerky a manželky vojáků nejčastěji téma návratu a sdělují si vzájemně, kolik už dnů, týdnů, popř. měsíců mají za sebou. Partnerky a manželky, jež už mají své vojáky doma, vyjadřují obavy, zda jejich manžel nebo partner neodletí za čas znovu.

„Jak ovlivnila mise dosavadní život vojáků a jejich rodin?“

Z výsledků šetření vyplynulo, že život vojáků pobyt v misi jednoznačně ovlivňuje. Dlouhodobé odloučení od rodiny, neustálá přítomnost potencionálního nebezpečí, omezená komunikace, na druhé straně rodina či partneři v situaci, kdy musí životní situace zvládat bez svého partnera či manžela, jsou pro obě strany momenty, které objektivně musí ovlivnit psychiku zúčastněných. Je pak již pouze otázkou síla individuality každého jedince a jeho schopností, jak se s těmito průvodními jevy vyrovná.

14 Shrnutí výsledků

Z jednotlivých rozhovorů jednoznačně vyplynulo, že vliv rodiny na přípravu vojáka na misi, její průběh a následnou adaptaci po příjezdu z mise je individuální a nelze ho příliš zobecnit. S určitou nadsázkou lze konstatovat, že výpovědi dotazovaných připomínají, matematicky vyjádřeno, nepřímou úměru. Čím větší je výchozí rodinná a partnerská pohoda vojáka odjíždějícího do mise, tím menší je pravděpodobnost jeho nezvládnutí úkolů během mise a je i nižší předpoklad problematického zapojení do rodinného života po návratu z mise. Opačně, pokud voják odjíždí za situace, kdy jsou nízké, či problematické vazby v rodině, je možno očekávat široký rozvoj všech možných následných problémů po návratu z mise (alkoholismus, rozvod, deprese).

15 Závěr

Obecným cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký má dopad účast profesionálního vojáka v zahraniční misi na fungování jeho rodiny, či partnerské vztahy. Souběžně byla podrobena zkoumání otázka připravenosti rodiny, či partnera na odjezd do mise, zejména s ohledem na to, jak se v této problematice angažuje zaměstnavatel, tedy armáda. Jako hlavní metoda v praktické části byla použita kvalitativní strategie a metoda hloubkového rozhovoru s účastníky misí. Plánovaným výstupem bylo zhodnocení výsledků a doporučení pro praxi, zejména z hlediska sociální pedagogiky.

Vliv dlouhodobého pobytu na zahraniční vojenské misi na jedince a rodinu potvrdili všichni dotázaní. Přiznali, že odloučení, omezená komunikace, strach a další doprovodné jevy se podepsaly na psychice všech tázaných. Návraty z mise z hlediska úhlu jejich pohledu byly optimální, tzn., vše proběhlo bez zdravotní újmy, rodina či partner nadále bezproblémově komunikují (nebo se o to snaží), nebo nastala situace opačná. Žena (partnerka) neunesla situaci (stres), následkem byl bolestný rozchod či rozvod. Opuštění partneri končí v depresích, které tlumí alkoholem, nicméně žádný neuvedl, že by opustil armádu.

Z průzkumu vyplynulo, že příprava rodiny vojáka (partnerky) ze strany armády je minimální, téměř žádná a zvláště pak v průběhu mise absentuje elementární informační systém, který by rodině či partnerovi ulevil v jejich psychickém napětí. Průzkum ukázal, že dotazované manželky/partnerky by ocenily možnost vzájemné komunikace – např. formou občasného setkávání. Přesně v duchu hesla „sdělený problém je poloviční problém“, by si manželky a partnerky mohly předávat vzájemné poznatky a otupovat tak hrany někdy latentních a zbytečných traumat. Jedná se zejména o partnerky/manželky vojáků bez předchozí zkušenosti účasti v misi, tedy ženy, jejichž partneri odjíždějí poprvé do mise.

Dotazování při zmínění možnosti řešení svých problémů za účasti vojenského psychologa toto víceméně odmítli (zvláště muži, kteří tuto variantu vnímají jako ohrožení své další vojenské kariéry). Ženy však připustily, že by jim optimálně vyhovoval erudovaný sociální pracovník, znalý této specifické problematiky, se kterým by formou osobního kontaktu, telefonicky či e-mailem mohly operativně konzultovat své těžkosti. Je logické, že sociální pracovník by fungoval v místě dané

posádky tak, aby kontakt mohl být bezprostřední. Vysoce se osvědčil nový fenomén doby – sociální síť, kdy na mnou založené facebookové skupině k dané problematice začala okamžitě komunikovat řada žen. Není těžké domyslet, jaký význam by takováto aktivita měla za účasti specializovaného supervizora. Vzhledem k masivnímu nárůstu diskutujících, kterých se nastolené téma dotýká, či o něj jeví bezprostřední zájem, nabízí se úvaha další analýzy tohoto specifika.

Při zpracování práce jsem se pokoušela sehnat statistiku sebevražd českých vojáků. Obrátila jsem se na Ministerstvo obrany, kde jsem dostala kontakt na hlavního psychologa Armády ČR. Bohužel mi bylo sděleno, že údaje o sebevražděnosti za poslední léta je velmi těžká sehnat, neboť nejsou publikovatelné.

Studium a zpracování daného tématu bakalářské práce mě osobně umožnilo a usnadnilo náhled na tuto problematiku, zvláště s ohledem na skutečnost, že můj přítel je od konce března tohoto roku opět účastníkem mise v Afghanistanu.

Jsem přesvědčena, že poznání a analýza rodinného prostředí vojáka z povolání, v němž jsem se soustředila na nejbližší partnery, by bylo vhodné rozšířit i na ostatní rodinné příslušníky – děti, rodiče a prarodiče. Jedná se o velkou sociální skupinu, která angažmá svých blízkých „ve válce“ emocionálně nesmírně prožívá. Je reálné, že by možnost styku a konzultace s proškoleným sociálním pedagogem ocenila, zvláště starší generace, která komunikaci na sociálních sítích nezvládá.

Seznam použité literatury a zdrojů

Monografie

BAŠTECKÁ B. Psychologická encyklopedie: aplikovaná psychologie. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807-3674-700.

ČERNÁ, P. Rozvod, otcové a děti (sociálně právní ochrana dětí v rozvodové a porozvodové situaci). Praha, 2000. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra sociální práce. Vedoucí diplomové práce PhDr. Milan Kinkor.

DZIAKOVÁ, O. Vojenská psychologie. 1. vyd. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-807-3871-567.

GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. ISBN 978-80-7315-185-0.

GIDDENS, A. Sociologie. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al. Člověk, prostředí, výchova. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

MOŽNÝ, I. Sociologie rodiny. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-75-3.

PAULÍK, K. Psychologie lidské odolnosti. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4729-596.

PRAŠKO, J. Stop traumatickým vzpomínkám: jak zvládnout posttraumatickou stresovou poruchu. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8811-2.

PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-802-4734-705.

SINGLY, François de. Sociologie současné rodiny. Vyd. 1. Překlad Stanislav Štech, Ludmila Šašková. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8249-1.

SKALKOVÁ, J. a kolektiv. Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1983. SPN 46-00-22/1.

SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807-3672-508.

VODRÁŽKA, R. Psychologická příprava ve výcviku a v boji. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 1994. ISBN 80-85469-68-5.

Internetové zdroje

DVOŘÁKOVÁ, Ilona. Obsahová analýza. [online]. [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/obsahova-analyza-formalni-obsahova-analyza-kvantitativni-obsahova-analyza>

Britské listy: deník o všem, o čem se v České republice příliš nemluví. [online]. 2013 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/art/67320.html>

Historie zahraničních misí. [online]. 05.10.2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/historie-misi/historie-zahranicnich-misi-3699/>

Česká republika. Zákony v působnosti Ministerstva obrany: Zákon č. 221/1999 Sb., [online] 2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/dokumenty/zakony-a-provade-ci-pravni-predpisy-172/>

Další zdroje

MINISTERSTVO OBRANY. Koncepce primární prevence rizikového chování personálu rezortu Ministerstva obrany na období let 2015 - 2019. Praha, 2014.

Přílohy

Seznam příloh

Příloha 1 – rozhovor s Pavlem a Janou

Příloha 2 – rozhovor s Danielou

Příloha 3 – rozhovor s Jirkou

Příloha 4 – rozhovor se Zdeňkem a Michaelou

Příloha 5 – rozhovor s Andreou

Příloha 6 – rozhovor se Stanislavem

Příloha 7 – rozhovor s Milanem

Příloha 8 - fotografie

Příloha č. 1 – rozhovor s Pavlem a Janou

Rozhovor s Pavlem

Tazatel (dále jen T): Jak ses připravoval na odjezd do mise? Připravoval jsi i nějak rodinu? Např. na to, co Tě tam bude čekat?

Pavel: To jsem nepřipravoval, určitě ne.

T: Nevyprávěl jsi např., jak to tam probíhá, atd.? Mně vždycky chlap říkal „nečti noviny, nekoukej na zprávy.“

Pavel: To nekoukala no.

Jana: To je nejlepší vůbec tohle nesledovat.

Pavel: Fakt ale nepřipravoval. Za prvý, když už jsem jel po druhé do Iráku, tak jsem věděl, do čeho jdu.

Jana: On o tom vůbec nemluvil, jako co se děje horšího, atd.

Pavel: Spíš žádné informace, než nějaké.

T: Když se na to podívám ze svého hlediska, tak jsem si vždycky říkala, už aby byl pryč, pro mě bylo hrozné to, než odjel.

Pavel: My jsme to měli o to jednodušší, protože jsme měli krátkou přípravu na rozdíl od jiných. My jsme měli necelé tři měsíce na Írák a do Afgoše jsme měli taky krátkou. Účastnili jsme se jen toho závěrečného cvičení, jinak jsme si dělali přípravu sami. Pak už když se blížil odjezd, tak už aby tam člověk byl, už aby to začalo.

Jana: Člověk si říkal, už aby to začalo, aby mohl začít odpočítávat. To čekání do odjezdu, to je hrozný.

T: Jak jsi na tom byl psychicky po odjezdu do mise a během mise? (co jsi prožíval, jak jsi to vše zvládal, co Ti nejvíce pomáhalo...)

Pavel: V Íráku a v Afgoši spojení s domovem nebylo tak špatný, ten první Írák jo, tam to bylo jednou za týden.

Jana: No, tam to bylo ještě na pevnou linku a to jsi měl určené snad jenom dvě minuty?

Pavel: To byl krátký čas, no.

Jana: No a když to bylo nad dvě minuty, tak to utnuli a zavolat si mohl zase za týden a nebo 14 dní.

Pavel: Ve druhém Íráku už to bylo několikrát za týden, už byl i internet no a v Afghanistanu už byl Facebook, tam už to spojení bylo lepší.

T: Jak se změnil, případně nezměnil, Tvůj dosavadní rodinný život po návratu z mise? Třeba rodinné poměry?

Pavel: Asi nezměnily. K manželce – „Co?“... To ti poví tady paní (směje se).

T: Sociální vztahy se nějak změnily?

Pavel: Jak člověk pozná ty araby, co to je zač a co to je za verbež, tak to se určitě změní. Dnes bych třeba v žádném případě nejel na dovolenou do arabské země, fakt ne, člověk jim nemůže věřit absolutně nic, ať se jedná o vyspělou zemi nebo ne.

T: Na přítěle třeba hrozně působily ty zubožené děti, když jezdili ven (mimo základnu) na patroly.

Pavel: My jsme toho zase tolik venku nenachodili, ale v tom Íráku hodně běhaly děti, když jsme jezdili venku, běhaly kolem aut, chtěly vodu, i v místech, kde kilometry nebylo žádný obydlí a na jednou se na dálnici objevilo dítě.

Člověk tam řeší něco jinýho, musí se spolehnout sám na sebe, řeší jenom sám sebe de facto a tady když se vrátí, tak to jsou najednou děti, rodina.

Jana: Je to strašná zvykačka z obou stran.

Pavel: Z obou stran, no.

T: Co trávení volného času po návratu?

Pavel: Byl jsem s rodinou.

Jana: Potřeboval jsi nakupovat a nutně do krámu mezi lidi (směje se).

Pavel: No jo no, podívat se... Tam nic člověk nemá půl roku.

T: Co životní priority? Nepřeskládaly se Ti nějakým způsobem?

Pavel: Hele, to asi ne.

T: Vnímá jsi nějaké změny v rodině a v chování manželky, když jste se vrátil domů? Změny chování u dětí?

Pavel: Určitě, v tom že narušíš to soužití, oni jsou tady půl roku sami a jsou zvyklí na jiný žití, jsou sami a najednou jim to někdo nabourá a to samé mně. Než se člověk nějakým způsobem srovnal, tak to chvíli trvalo.

T: Kolik bylo synovi, když ses vracel z misí?

Pavel: Když jsem byl v prvním Íráku, tak mu byly čtyři.

Jana: Ne, když jsi byl v prvním Íráku, tak mu byl rok a půl.

Pavel: Joo, to jsem vlastně musel sehnat popeláře (směje se).

T: Když byl o něco starší, nebál se Tě třeba?

Pavel: Nebál se mě nikdy, ani mladší dcera se mě nebála, ale v roce 2006, kdy se narodila, jsem přijel z Íráku, manželka byla v porodnici a syn nechtěl ani zůstat u babičky a šel se mnou hned domů, když jsem přijel, to mu byly čtyři roky.

T: Jednou jsem četla, že vojenské děti se pak spíše chodí dovolovat za maminkou i přesto, že už ty určité věci měly dovolené od otce.

Jana: To ano, to ho strašně rozčilovalo a rozčiluje dodnes, že ten kluk je zvyklej chodit se vším za mnou.

Pavel: Holka ne, ale kluk jo.

Jana: Kvůli tomu jsme se kolikrát i hádali, protože jsem říkala, ať chápe jeho, že je se vším zvyklej, když tady není, chodit za mnou, abych já mu to dovolila. On to nemyslí špatně, ale automaticky jde za mnou. To Pavlovi hrozně vadí.

Pavel: Teď už to nedělá, teď už se neptá vůbec (*směje se*).

Jana: To je pravda (*směje se*), ale tohle ho hrozně rozčilovalo.

T: Je to zvláštní, je to sice dlouhá doba, ale ne tolik.

Jana: To ano, ale to dítě si navykne, je tady denně s mámou.

T: **Cítil jsi potřebu nebo vyhledal jsi psychologickou odbornou pomoc během mise nebo po misi?**

Pavel: Ne.

T: **Změnilo se pro Tebe díky misi vnímání okolního světa tady v České republice?**

Pavel: Asi jsem víc agresivní, nebo ně agresivní, ale jinak vnímám naše nepřizpůsobivé - trochu hůř, než předtím, ale jinak se nezměnilo nic.

T: **Co Ti usnadnilo proces adaptace v misi a naopak po příjezdu?**

Pavel: Asi většinou to, že když jsme tam přijeli, tak po každý asi začínal kurz, tak jsme začali hned dělat a připravovat se. Pak jsme taky zůstali tejdén v Bagrámu, než jsme se dostali dál a to musí člověk vyhledat něco, čím se zabaví, hlavně internet, vyrazili jsme se podívat po těch krámech tam, atd.

T: **Co naopak po tom příjezdu? Spoustu vojáků začne pít alkohol, atd.**

Pavel: Hele, chvíli byl člověk doma, pak jsem nastoupil do práce, pak nějaká dovolená, převezmeš zpátky to, co jsi dělala do teďka.

Jana: Většinou jsme jeli na nějaké výlety, když přijel. Blbý to ale bylo, když ses vrátil naposled. To jsi přijel a musel jsi hned druhý den mazat do práce. Chtěli jsme někam jet a nemohli jsme.

Pavel: Byl jsem s rodinou, popili jsme, poseděli, většinou se něco grilovalo.

T: Jaký pro Tebe měla mise přínos?

Pavel: Víš, určitě měla přínos jazykovej.

Jana: Finanční taky.

Pavel: Finanční taky, jinak jako ne. U nás to bylo jiné, nepatřili jsme ani v jednom mezi válečníky, nejezdili jsme moc ven.

T: Jaká byla pro Tebe motivace pro opakované výjezdy do mise?

Pavel: No u prvního asi zvědavost i nutnost, u druhého to byla nutnost, tam jsem odmítl Kosovo tenkrát a do Afghánistánu, no... ono nás tolik není, takže stejně Tě to nemine.

Jana: Teď se snažíš schválně přede mnou to to? Jako že jsem chtěl a nemůžu to říct. (smějí se)

Pavel: To néé, ono do toho Afghánistánu to bylo i z finančního hlediska.

Jana: Néé, chtěl nový auto. (směje se)

Rozhovor s Janou

T: Byla jste nějak připravována na odjezd manžela do mise ať už ze strany armády nebo od manžela samotného?

Jana: To vůbec.

T: Přítelovo rodičům přišel aspoň dopis domů od armády.

Jana: Tak dopis mi přišel dvakrát, ale přišel, až, když tam byl, v průběhu té mise, že ten velitel děkuje. To jsem se vždycky strašně lekla, když jsem viděla dopis od armády. Když přišel vlastně dopis v půlce mise, tak to bylo hrozně nepříjemný. Ale dopředu mě nikdo nepřipravoval, nikdo nic neposlal.

T: To je právě to, co já tvrdím celou dobu, že komunikace rodiny s armádou zaostává. Kdyby alespoň poslali ženským, jejichž chlapi jedou do mise poprvé, jak by se např. měly chovat, nezatěžovat je zbytečnými věcmi. Přítel třeba říkal, že ženský tam řešily s chlapama to, že nefunguje pračka, dávaly jim děti k telefonu, že zlobí, ať jim domluví, to všechno na 7000 kilometrů daleko.

Pavel: Já jsem taky domlouval synovi s učením (směje se).

Jana: Ale tak to je něco jiného.

T: Přítel teď donesl letáky, kde je právě popsané „nerozcházejte se s námi během mise, nesdělujte nám vaše problémy, atd.“ To bylo tak krásně udělaný. A já jsem se ho ptala, jestli jim to dali pro rodinu a přítel říkal „ne, to jsem „ukradl“ psycholožce pro Tebe na bakalářku.

Jana: Proč to nerozeslali?

T: To jsem se taky divila, opravdu to bylo moc hezky zpracované. Teď jsem četla, že někde v Prostějově udělali setkání pro manželky a děti vojáků, co odjeli, uspořádal se bowling, atd.

Pavel: No, to nebudou organizovat v každý posádce. Mám dojem, že když jsme byli v Afghanistanu, tak něco tenkrát bylo, ale bylo to v Praze. Ale musela by ses jen tak sebrat a jet do Prahy, hledat to tam, bylo to nedomyšlený.

Jana: To ani nevím.

T: **Jak jste na tom byla psychicky po odjezdu manžela do mise a během mise?** (co jste prožívala, jak jste vše zvládala, co Vám pomáhalo...)

Jana: To vždycky záleželo na tom, jaká to byla mise a jak to bylo s dětma. Ten začátek je hrozný, než si člověk zvykne, že se musí tady sám o všechno postarat.

O děti už to pak jde, už si člověk najde svý, teď si říká je to fajn – v některých chvílích, že nikdo ho doma nečeká, můžete si přijít, kdy chcete, v kolik chcete, jak chcete, s dětma si uděláte svůj program a na nikoho jiného se neohlížíte. A pak když chlap přijede, tak to strašně nabourá, strašně. Zase musíte myslet na to, ježiš, vždyť on je doma, jídlo zařídit, atd. Strašně se to nabourá. Ale ty začátky jsou těžký vždycky.

T: **A během té mise? U mě třeba cca po měsíci nastala taková ta fáze smíření.**

Jana: No no no, to se člověk smíří, jak říkám, začne si žít ten svůj život, a pak se zase pomalu začne připravovat na ten příjezd.

T: Pro mě to byl tenkrát šílený stereotyp, já jsem v té době bydlela u rodičů a chodila jsem akorát z práce cvičit a domů.

Jana: Je to stereotyp, já nemám řidičák, takže jsme byli odkázáni jenom na to být tady a nebo když jsme se s někým domluvili, tak jsme někam vyjeli, abychom zaplnili hlavně ty víkendy. V týdnu, když je člověk v práci, tak to šlo. Někakým způsobem bylo potřeba, aby si člověk rozplánoval něco, čím by ten čas zabil.

T: **A děti to nesly jak?**

Jana: Při první misi byl kluk malinkej, v druhé misi já jsem byla těhotná, ale kluk furt nechodil do školy, chodil do školky.

T: Pavel říkal, že se Vám narodila holčička, když přistávali v Praze.

Jana: Ano, on mi slíbil, že to stihne, bejval by to stihnul.

Pavel: Kdyby pan ministr nepotřeboval letadlo... No přece to nebudou měnit kvůli pár „zoufalcům“, kteří se chtějí vrátit domů k rodinám.

Jana: Akorát přistál v Praze, když já jsem byla v porodnici.

T: **Změnil se nějak Váš dosavadní život po odjezdu manžela a po návratu z mise? Např. rodinné poměry?**

Jana: Určitě jsme si teda museli zvyknout na to, že je zpátky a je to takový, že je ten člověk jinej, než když nastupoval k armádě a vůbec někam jel. To je na něm znát. Hlavně byl zvyklej starat se sám o sebe a ty ohledy moc nebral. Je jinej, změnilo ho to ve velkým.

Pavel: *směje se a kroutí hlavou.*

Jana k Pavlovi: Ty to tak nebereš, ale je to tak.

Jana: Je to fakt jiný, jsou zvyklí starat se sami o sebe, a pak je to rozhodí, když přijede zpátky, dvě děti, domácnost na něj hozená, je to tak no. Změní to hodně.

T: Mě vždycky chlap říkal „kdo nebyl, nemůže pochopit“, já jsem se poměrně často vyptávala.

Jana: Tak to já jsem se radši neptala, ptala jsem se jen, jestli je v pořádku. Pak tady na mě soused ťukal, že tam dva umřeli, tak jsem mu akorát honem psala smsku, jestli je v pořádku, ale jinak jsem na nic nekoukala, je lepší nevědět, co se děje. Mě to hlídali všichni ostatní kolem, a pak mi to volali a říkali a to bylo hrozný.

Pavel: V tom Íráku nebyla tenkrát možnost, i když by se mi něco někde stalo a chtěl bych dát vědět domů, tak ta možnost nebyla.

T: **Co životní priority? Nevšíkala jste si třeba závisti od jiných lidí?**

Jana: To ani ne, ale závist to jo. S tím se setkáváme furt a nezáleží na tom, jestli jede Pavel do mise. Lidi si myslí, že vojáci mají strašný prachy. S tím se setkáváme furt.

Pavel: Teď když jsem se vrátil naposledy z Afghánistánu, tak jsem se vrátil v pátek a v sobotu jsme si šli pro auto.

Jana: Ta závist je tam opravdu pořád.

Pavel: Auto bylo během prvního měsíce tak omlácený.

Jana: Já už ani nečtu internetový diskuse, to člověk fakt neví, co by na tom těm lidem řekl.

T: Když byl přítel v misi, tak jeho kolega to dostal do nohy a málem přišel o celou nohu a pak si na internetu přečtete od „odborníků“, jak si to nechal udělat schválně, aby byl na Velikonoce doma.

Pavel: Přesně tak a že jsme žoldáci, lezeme tam jenom pro peníze, je to hnus.

T: Pozorovala jste nějaké změny chování u Vašeho manžela po příjezdu domů?

Jana: To jsem si nevšimla. Jenom když přijel, tak musel honem někam do krámu mezi lidi, každá procházka směřovala do krámu, to bylo hrozný (*směje se*).

Pavel: No a co (*směje se*), chtěl jsem mezi jiný lidi, než mezi kterýma jsem byl půl roku.

T: Vy sama - cítila jste potřebu nebo vyhledala jste psychologickou odbornou pomoc během mise nebo po misi?

Jana: To ne, nebyl důvod, děti mě zaměstnaly.

T: Jaká byla podle vás motivace Vašeho manžela pro opakované výjezdy do mise?

Jana: Určitě ty finance, ta první mise nevím, to už si nepamatuju, jestli musel nebo nemusel, chtěl nebo nechtěl. Pak odmítl, takže na druhou misi musel. Pak řekl, že nikam nepojede, ale stejně jel.

T: Jak se díváte na možnost institucionální pomoci (psychologa, sociálního pracovníka, sociálního pedagoga) v souvislosti s odjezdem manžela do mise nebo v průběhu mise, či po návratu z mise? Například, kdyby někdo do rodiny přišel, zajímal se o to, jak to zvládáte, atd. Ocenila byste takovou pomoc, když máte děti?

Jana: To určitě, nebylo by to k zahazení, když někdo v takových chvílích to potřebuje. Pro manželky s dětma by nebyly špatný nějaké takové schůzky, i pro ty děti, že by se sešly za nějakou dobu, to by bylo fajn.

Pavel: Ne samozřejmě tak, aby to bylo někde v Praze. To je prostě daleko.

T: To určitě ne, spíše v místě té posádky.

Jana: Bylo by fajn, kdyby se něco uspořádalo pro ty ženský a děcka, aby si ženský popovídaly mezi sebou, protože s nikým jiným o tom nemůžou mluvit, nikdo to nechápe. Já tady taky zrovna nikoho nemám, kdo by byl jako já, že by měl manžela někde. Člověk potřebuje občas takhle pokecat s někým, kdo tomu rozumí, s těma ženskýma. Já jsem tenkrát objevila diskusi na mimibazaru, četla jsem si to a byla jsem ráda, že v tom nejsem sama. Tohle by teda určitě bylo fajn, to tady chybí. Když někomu řeknete, že máte chlapa na misi, tak je to „bud' ráda, aspoň přiveze peníze“,

to je tak první to, co každého napadne a co každé řekne. Takže pak už nemá smysl s nikým o ničem mluvit.

Příloha 2 - rozhovor s Danielou

T: Dančo, byla jste nějak připravována na odjezd manžela do mise ať už ze strany armády nebo od manžela samotného?

Daniela: To ne, akorát jsme zařizovali věci kolem bydlení, účet pro cizí měnu a tak no.

T: A ze strany armády?

Daniela: To vůbec.

Já: Jak jste na tom byla psychicky po odjezdu manžela do mise a během mise? (co jste prožívala, jak jste vše zvládala, co Vám pomáhalo...)

Daniela: Obě dvě mise jsem nesla špatně, bála jsem se o něj a hrozně mi vadila samota. Je to takový no... Jeden den se vlastně rozloučíte jo, zamáváte si, a pak je najednou pryč a člověk si uvědomí, že tady bude půl roku sám a půl roku ho neuvidí. Vždycky jsem se modlila, ať ho nevidím naposledy.

T: Co Vám pomáhalo to zvládnout?

Daniela: Když odjel poprvé, tak jsme spolu ještě chodili, takže to jsem se spíš snažila zabavit s kamarádkama a tak.

T: A po druhé?

Daniela: No po návratu z prvního Afgoše jsme se vzali a narodila se nám dcera, takže tu jeho druhou misi jsem skákala spíš kolem malý, takže mi psychicky pomáhala hodně malá.

T: Změnil se nějak Váš dosavadní život po odjezdu manžela a po návratu z mise? (rodinné poměry, sociální vztahy, trávení volného času, životní priority).

Daniela: Tak po první misi ne, to byla pohádka, když se vrátil.

T: A po druhé?

Daniela: No, to je důvod, proč se rozvádíme.

T: Změnil se nějak po příjezdu domů?

Daniela: No jéje a jak. Po návratu domů jsem mu dlouho tolerovala pití alkoholu a odpouštěla mu, že se vracel domů nad ránem z baru a na mě a na malou kašlal. Vždycky, když se vrátil ožralej, tak se chtěl hádat. Myslím si, že trpí posttraumatickou poruchou.

T: Pokusila jste se vyhledat nějakou odbornou pomoc? Ať už pro něj, pro sebe, nebo společně pro Vás oba?

Daniela: Snaha tam byla, ale ta se mýjela účinkem. Vždycky nasliboval, jak se změní a pak se situace zhoršovala čím dál víc.

T: Jak?

Daniela: Nezajímal se o nás, o mě a svojí malou dceru. A já pořád doufala, že se vše zlepší a že budeme šťastná rodina. Furt jsem ho omlouvala a dávala mu další a další šance a on místo toho byl na mě zlej čím dál víc. Vždycky se mi teda omluvil jo a nasliboval hory doly a já mu vždycky věřila.

T: Jakým způsobem se k Vám choval zle?

Daniela: Nadával mi, že jsem neschopná a tak. Že jsme mu s dcerou zkazily život a občas z něj vypadlo i to, že mě nenávidí.

T: Takže to napadání bylo spíše psychického rázu?

Daniela: Jo to jo, jako jestli myslíte, že mě někdy uhodil, tak to ne.

T: Dančo, myslíte si, že tohle všechno bylo důsledkem nasazení v misi?

Daniela: Jsem o tom přesvědčená, protože než se vrátil z druhého Afghánistánu, tak bylo všechno v pořádku, byl to skvělej táta. Čím si tam prošel, nevím, ale už nemůžu žít s takovým člověkem.

T: To je samozřejmě pochopitelné. Myslíte, že kdyby manžel vyhledal odbornou pomoc, byla by šance manželství „zachránit“?

Daniela: Tu pomoc musí chtít ale oba, snažila jsem se pouze já a to nemělo cenu. Po dlouhých probrečených nocích jsem si řekla, že radši budu sama, než s ním. Možná, že časem najdeme s malou nového tatínka, který nás bude mít rád.

T: Jak to máte spolu teď, jestli se mohu zeptat?

Daniela: Jsme od sebe, já bydlím teď s malou u rodičů, protože nemám na to, abych bydlela sama, nechtěla jsem od něj nic, sbalila jsem jen mé věci a malé a odešla jsem.

T: A manžel?

Daniela: To nevím, zůstal v našem bytě, a co tam dělá, jak hospodaří, to nevím a je mi to i jedno, ale teď už mu vlastně nikdo nebrání v tom, aby se vracel domů namol.

T: Pil/pije hodně?

Daniela: Hmm.

T: Neměl nikdy problém v práci? Vždyť vojáci se občas musí náhodně podrobit zkoušce na přítomnost alkoholu.

Daniela: To je pravda, nevím, jak to dělal, ale alkohol z něj cítit ráno nebyl.

T: Ted' se zeptám trošku na něco jiného. V době, kdy bylo mezi vámi vše v pořádku - ocenila byste s rodinou individuální péči speciálně školeného pracovníka, který by např. docházel do rodiny, zajímal se o to, jak to zvládáte, atd.?

Daniela: No, možná i jo čoveče. Bylo by fajn, kdyby někdo chápal moje pocity v té době.

Příloha 3 - rozhovor s Jirkou

T: Jirko, jak ses připravoval na odjezd do mise? Připravoval jsi i nějak rodinu? Např. na to, co Tě tam bude čekat, atd.

Jirka: No, příprava byla náročná, trvala možná skoro rok. Pak ale bylo nejhorší to čekání před odjezdem, už jsem si pak přál být s klukama v letadle, pryč od všech. S manželkou jsme se hádali, než jsem odletěl, všechny mise mi vyčítala, že je tady nechám samotné. Takže i když jsem se snažil jí to vysvětlit, že si tam nejedu užívat, tak to nemělo cenu.

T: Takže jsi de facto odjížděl z rozhádané rodiny?

Jirka: Hmm, tak nějak, no.

T: Jaký myslíš, že to mělo vliv na Tebe a celkově na rodinu?

Jirka: Tak já jsem odjížděl většinou vždycky naštvanej a bylo mi hrozně líto, že jiní kluci sebou měli fotky od manželek, takový ty kalendáře udělaný z lásky a já nevím, co ještě a já měl akorát naštvanou manželku doma.

T: Takže soudím, že psychicky jsi na tom po odjezdu nebyl moc dobře?

Jirka: Vůbec, už jsem tam chtěl být, začít makat, řešit trošku i jiný věci, oddat se tam své práci.

T: A co během mise, jak jsi na tom byl?

Jirka: No vždycky se pak manželka odfoukla a celkem to šlo, ale podporu jsem od ní nikdy neměl, právě proto jsem taky rozvedenej.

T: Máš tu otázku, co Ti nejvíce pomáhalo to tam od začátku zvládat, ale koukám, že to asi nemá cenu se ptát...

Jirka: Chodil jsem hodně cvičit, snažil jsem se všechno ventilovat cvičením. Ta podpora rodiny tam prostě nebyla.

T: Jak se změnil, případně nezměnil, Tvůj dosavadní rodinný život po návratu z mise? (rodinné poměry, sociální vztahy, trávení volného času, životní priority....)

Jirka: No, rodinný poměry stály za dvě věci (směje se), pak jsem byl šíleně alergickéj na cikány a to víš, no. V dobách prvních třech misí ještě byla manželka ráda, že mě má doma, to jsme se snažili být spolu, jezdit s dětma na výlety, a tak no, při čtvrtý už ne.

T: Co životní priority?

Jirka: No, když to tam člověk vidí, jak ti Afghánci tam žijou, ty děti, podmínky a všechno, tak je pak rád, když se vrátí domů, že máš co jíst, máš se kde umýt, máš se kde vyspat. Tam tohle oni nemají. Je tam bída, středověk. A občas když jsem viděl tady rozmazlený děti, jak se válí vzteky v obchodáku po zemi, že jim rodiče nechtěj koupit tatru, tak to jsem byl vždycky naštvanej.

T: Vnímál jsi nějaké změny v rodině a v chování manželky, když ses vrátil domů?

Jirka: No, vždycky mi vyčítala, ať už ani nezkouším nikam příště jet. Jenže bydlet v baráku, mít dvě auta, jezdit každý rok na dovolenou, žít si prostě lépe, to se jí líbilo. A jednu velkou změnu jsem zaznamenal při poslední misi (*směje se*).

T: A to byla?

Jirka: Noo, utekla mi i s dětma za jiným, všechno co šlo, tak v baráku sebrala. Nábytek, elektroniku... I na to jsem tam vydělával. A pak když jsem přijel domů, těšil jsem se na děti a na ní, tak mě přivítaly akorát ryby v akváriu.

T: To muselo být hrozné, jak ses s tím vyrovnal?

Jirka: Sedl jsem si, nalil jsem si fířana, koukal jsem na prázdné zdi a přemýšlel jsem, co bude dál.

T: Cítil jsi někdy potřebu nebo vyhledal jsi psychologickou odbornou pomoc během mise nebo po misi?

Jirka: Ne, to ne. Nejsem slaboch (*směje se*).

T: Ani po tom, co se Ti stalo u té poslední mise? To musí sundat i silné a zdatné jedince.

Jirka: Furt jsou tu kamarádi, co tam s Tebou sloužili, co Tě podrží.

T: Změnilo se pro Tebe díky misi vnímání okolního světa tady v České republice?

Jirka: Určitě, jak jsem říkal, nemám rád cikány a araby a nevěřím lidem.

T: Nevěříš lidem proč?

Jirka: Tak tam se musíš spoléhat jenom sama na sebe, to ovlivní si myslím každého, kdo si tím prošel.

T: Jaký pro Tebe měly mise přínos?

Jirka: Tak hlavně ten finanční, že jo. Pak jsou tu i zkušenosti. No a ... přišel jsem díky tomu na to, že celé moje manželství bylo jeden velký omyl.

T: Jaká byla pro Tebe motivace pro opakované výjezdy do mise?

Jirka: Chtěl jsem postavit barák, ten jsem postavil a zabezpečit rodinu, abychom se měli dobře.

T: Když bychom to shrnuli, myslíš si, že mise byly důvodem, proč se manželka odstěhovala a proč jste se rozvedli?

Jirka: Určitě. Prostě to odloučení a to, že je člověk pryč, to byl ten důvod. Kdybych vyjel třeba jenom jednou, tak mohlo být možná všechno úplně jinak.

Příloha 4 - rozhovor se Zdeňkem a Michaelou

Rozhovor s Michaelou

T: Míšo, byla jsi nějak připravována na odjezd partnera do mise ať už ze strany armády nebo od Zdeňka samotného?

Michaela: Ze strany armády nijak, Zdeněk mě průběžně seznamoval s tím, co a jak tam bude, možnost spojení, a tak.

T: Jak jsi na tom byla psychicky po odjezdu Zdeňka do mise a během mise? (co jste prožívala, jak jste to všechno zvládala, co Vám pomáhalo...)

Michaela: První měsíc byl rozhodně smutek, a pak už jsme si s dcerkou našly svůj řád a poslední měsíc už jsme se zase těšily na tátu.

T: Jak se změnil Tvůj dosavadní život po odjezdu partnera a po návratu z mise? Co rodinné poměry například?

Michaela: No, víc jsem asi zapojila babičky a dědu (směje se). Jsem za to hrozně ráda, to mi umožnilo se víceméně denně věnovat sportu – běhání.

T: Co sociální vztahy?

Michaela: Musela jsem víc partnera obhajovat, že to není žoldák a tak.

T: Myslíš v internetových diskusích?

Michaela: Přesně tak, vždyť to určitě znáš.

T: Trávení volného času, změnilo se nějak?

Michaela: Ano ano, jak jsem uvedla, začala jsem běhat a běhám i doteď, jezdím i na závody, běhání se mi stalo koníčkem a zároveň i závislostí (směje se).

T: No a co životní priority?

Michaela: Během mise jsem se víc bála o sebe, kvůli tomu, abych byla schopná se postarat o dcerku. V červnu, kdy tam zemřeli Zdendovo kolegové, jsem byla ve velkém stresu a měla jsem hrozný strach.

T: Proto jsem Tě i záměrně vyhledala, abych mohla porovnat i jiné „klidnější“ mise u ostatních dotazovaných. Mohla bys mi k tomu povědět něco víc?

Michaela: O úmrtí našich vojáků jsem ze začátku nevěděla, protože s malou jsem neměla moc čas na televizi a internet. Zjistila jsem to až pak odpoledne, kdy se mě začali Zdendovo kamarádi ptát, jestli je OK. No jo, jenže já jsem ale vůbec nevěděla, proč se ptají. Moji rodiče se mě neptali, protože se báli, jestli se mu něco nestalo a nechtěli mě „masírovat“. Masáž pak začala ve večerních zprávách. Bylo pro mě opravdu hrozné sledovat to několik dní v televizi. Brečela jsem asi dva dny. Ne, že bych se o něj víc bála, to jsem si nepřipouštěla, ale spíš bylo pro mě hrozné to vědomí, že někdo jako já je tím dotčený. Vůbec mě nenapadlo mě "mohlo se to stát nám", ale dokázala jsem si představit, jak se cítí ženy těch kluků. Pak pro mě byla hrozná reakce velké části naší společnosti. Dočetla jsem se komentáře typu: "dobře jim tak, nemají tam jezdit, žoldáci". Asi čtrnáct dní jsem průběžně na různých diskuzích kluky hájila, ale pak jsem nad tím už mávla rukou. Zdeněk to snášel podle mě docela v pohodě, on je hodně takový bez vazeb a "chladný" člověk, je to dané asi tím, že je od 14 let v armádě. Studoval už střední školu vojenskou, nebyl doma, jezdil jen na víkendy, tak asi ty vazby ani tvořit neumí.

T: Cítila jsi potřebu nebo vyhledala jste psychologickou odbornou pomoc během mise nebo po misi?

Michaela: Ne to ne, poprala jsem se s tím sama.

T: Změnil se nějak Tvůj partner po návratu z mise?

Michaela: Vrátil se před dvěma měsíci, nemůžu posoudit, ale myslím si, že ne.

T: Jaká je podle Tebe motivace pro Zdenka k opakovaným výjezdům do mise?

Michaela: Asi nové zkušenosti a noví kolegové.

T: Jak se díváš na možnost institucionální pomoci (psychologa, sociálního pracovníka, sociálního pedagoga) v souvislosti s odjezdem partnera do mise v průběhu mise, či po návratu z mise?

Michaela: No, tu by jistě některé rodiny ocenily, u nás ale nebyla potřeba

T: Ocenila bys s rodinou individuální péči speciálně školeného pracovníka, který by např. docházel do rodiny, zajímal se o to, jak to zvládáš, atd. ?

Michaela: Já osobně bych takový zásah do soukromí neuvítala. Ale nebylo by možná od věci, kdyby například přišel nějaký dotazovací či informativní email, klidně i jednou týdně, to by bylo fajn.

Rozhovor se Zdeňkem

T: Zdeňku, jak jste se připravoval na odjezd do mise? (co jste prožíval, jaké jste měl pocity, jak to ovlivnilo rodinu....) Připravoval jste i nějak rodinu na to, co Vás tam bude např. čekat, atd.?

Zdeněk: No, věděl jsem, do čeho jdu, přípravu jsem jako náhradník měl už 3x za sebou a znám lidi, co tam byli a dělali to, co jsem tam jel dělat já. Takže i moje okolí bylo srozuměno s tím, co a kde budu dělat. Pocity byly stejné jako odjezd na jakoukoliv služební cestu, jen jsem se připravoval na větší teplo

T: Jak jste na tom byl psychicky po odjezdu do mise a během mise? (co jste prožíval, jak jste to všechno zvládal, co Vám nejvíce pomáhalo...)

Zdeněk: Po příjezdu do mise psychika v poho. Dělal jsem stejnou práci jako doma v republice, takže žádný stres s tím, že bych nevěděl, co a jak...Během mise taky bylo vše OK, kolektiv byl až na pár jedinců parádní.

T: Jak se změnil Váš dosavadní život po odjezdu a po návratu z mise?

Zdeněk: Myslím si, že nijak.

T: Změnily se nějak rodinné problémy? Sociální vztahy? Trávení volného času nebo životní priority?

Zdeněk: Vše běží jako před odjezdem (usmívá se).

T: Změnila se pro Vás nějakým způsobem rodina nebo partnerka po návratu z mise

Zdeněk: Ani ne.

T: Cítil jste potřebu nebo vyhledal jste psychologickou odbornou pomoc během mise nebo po misi?

Zdeněk: Ne.

T: Změnilo se pro Vás díky misi vnímání okolního světa tady v České republice

Zdeněk: Určitě, lidi tady řeší kraviny.

T: To přesně říkal můj přítel, když přijel. Že je hrozný, že tady lidi řeší, kolik koupit rohlíků a jaké záclony se jim hodí do kuchyně.

Zdeněk: To je ono, no.

T: Co Vám usnadnilo proces adaptace v misi a naopak po příjezdu domů

Zdeněk: Nepotřeboval jsem nic usnadňovat, snadno si zvyknu kdekoliv.

T: Jaký pro vás měla mise přínos?

Zdeněk: Zkušenost s idioty v kolektivu, lidi tam byli strašně bezpátevní. To jsem se ale naučil ignorovat. No a pak samozřejmě byl přínos finanční a v neposlední řadě kopa nových známých.

T: Jaká je pro Vás motivace pro opakované výjezdy do mise?

Zdeněk: Získávání zkušeností, poznávání nových míst, nových lidí, včetně zahraničních kolegů.

Příloha 5 – rozhovor s Andreou

T: Byla jsi nějak připravována na odjezd manžela do mise at' už ze strany armády nebo od manžela samotného?

Andrea: Noo... Od armády mi přišel jen dopis, že manžel odjíždí tam a tam a že na něj mám být hrdá, to si pamatuju no. Ale Honza mě nijak nepřipravoval, spíš se mi snažil ukázat takový ty chlapský věci, který jsem musela sama zvládat, když odjel, dolejt si olej v autě, jak na vyhozený pojistky, a tak.

T: Neupozorňoval Tě, at' nekoukáš na zprávy, nečteš noviny, atd.?

Andrea: Jo to mi říkal, ale stejně mi to občas nedalo.

T: Jak jsi na tom byla psychicky po odjezdu Honzy do mise a během mise?

Andrea: Co si vzpomínám, tak u první mise hrozně, to jsme spolu zatím chodili. Měla jsem tenkrát pocit, že mě tady nechal samotnou, měla jsem o něj šílenej strach. Druhá mise byla o to horší, protože jsem věděla, co mě čeká, navíc jsem byla těhotná. U dalších misí už jsem si zvykla (směje se).

T: A během mise?

Andrea: No, tak ten první měsíc byl blbej. To mi vždycky trvalo, než jsem si zvykla na to, že jsem tady sama, že on válčí tam a já „válčím“ tady.

T: Co jsi prožívala a jak jsi to všechno zvládala? Pomáhalo Ti něco?

Andrea: Ze začátku jsem nespala, furt jsem se bála, že se mu něco stane, absolutně jsem to nezvládala. Pomáhala mi asi nejvíc rodina, sem tam přátelé.

T: Změnil se nějak Tvůj dosavadní život po odjezdu manžela a po návratu z mise?

(rodinné poměry, sociální vztahy, trávení volného času, životní priority....)

Andrea: Jo, musela jsem všechno obstarat sama, děti, nákupy, chod celého baráku. Veškerej můj volnej čas se točil kolem dětí, když jsem byla na mateřské, a pak kolem dětí a práce, o to to bylo horší.

T: A po návratu z mise?

Andrea: Hmm, museli jsme si na sebe znova zvykat s chlapem, najednou se ten volnej čas zase úplně překopal, snažili jsme se být pro změnu co nejvíc spolu, všichni pohromadě a každá mise nás jakoby víc stmelila. Asi, doufám.... (*směje se*)

T: Pozorovala jsi nějaké změny chování u Honzy po příjezdu domů?

Andrea: Docela jo. Spal třeba s pistolí na stolku, všude byl šíleně takovej ostražitej, a pak přišlo období, kdy s náma nechtěl být, chodil s klukama jenom do hospody a rodině se vyhejbal.

T: Proč myslíš, že s vámi nechtěl být?

Andrea: Hele to do dnes nevím, co se mu v té hlavě po příjezdu domů odehrávalo. Byl prostě jinej, změnil to tam určitě každýho.

T: Mělo to nějaký vliv na rodinu?

Andrea: Určitě, děti se ptaly po tatínkovi a já jim furt říkala, že tatínek má spoustu práce. Kvůli tomu jsme se i často hádali, ale snažila jsem se to prostě nějak brát, než se srovnal.

T: Jak dlouho mu trvalo, než se, jak říkáš, srovnal?

Andrea: Jak u který mise, většinou do tří měsíců, až půl roku.

T: Cítila jsi potřebu nebo vyhledala jsi psychologickou odbornou pomoc během mise nebo po misi?

Andrea: Přímo takhle asi ne. Když mi bylo ouvej, vykecala jsem se z toho kamarádce a hlavně, kdo by se se mnou bavil. Kamarádka to chápala, ale když si neprošla tím samým, tak je to těžký vysvětlovat.

T: No, třeba vojenský psycholog. Vždyť armáda poskytuje psychologickou pomoc rodinám.

Andrea: No, to je sice hezký, ale realita bude asi někde jinde, co si budem povídat. K vojenskému psychologovi bych určitě sama od sebe nešla.

T: Pročpak ne?

Andrea: Myslím, že by se se mnou nikdo nebavil.

T: Jaká byla podle Tebe motivace pro Honzu pro opakované výjezdy do mise?

Andrea: Asi ty peníze no. I když první mise....(*dlouho přemýšlí*)...ta asi byla za účelem, jak to říct no...nabrání zkušeností. Asi tak.

T: Jak se díváš na možnost institucionální pomoci (psychologa, sociálního pracovníka, sociálního pedagoga) v souvislosti s odjezdem Honzy do mise, v průběhu mise, či po návratu z mise?

Andrea: To nevím, ale asi by to bylo fajn, kdyby se zajímal někdo i o ty ženské a děti.

T: Ocenila bys s rodinou individuální péči speciálně školeného pracovníka, který by např. docházel k Tobě rodiny, zajímal se o to, jak to zvládáš, atd.?

Andrea: Teď už asi ne, teď jsem tak zvyklá na to odloučení, že už mě nemůže nic překvapit. Ale při té první misi a i druhé asi, by to bylo asi super. Plácala jsem se totiž sama v pocitech, který nikdo nemohl pochopit a měla jsem pocit, že se mi zbořil svět, když odjel. Asi bych to nesla tenkrát líp, kdybych u někoho našla pochopení, všichni měli jenom takový ty klasický řeči jako „neboooj, on se vrátí, to Ti uteče nebo budete mít peníze“ a já si tenkrát říkala „běžte všichni do háje, teď jste chytrý a radši bych ty peníze neměla, než podstupovat tohle všechno“...

Příloha 5 – rozhovor se Stanislavem

T: Jak jsi na odjezd do mise? Připravoval jste i nějak svojí rodinu nebo partnerku? Např. na to, co vás tam bude čekat, atd.

Stanislav: Víceméně nijak, jde o to urovnat si věci ohledně financí, atd., kdyby došlo k nějakým neplánovaným věcem.

T: Připravoval jsi tedy i nějak rodinu nebo partnerku?

Stanislav: A to asi ne.

T: Nesděloval jsi třeba, jak to tam bude probíhat, jaká bude možnost spojení, atd.?

Stanislav: Spojení to jo, ale další věci, které budou probíhat, jsem samozřejmě nesdělával.

T: Proč ne?

Stanislav: Čím méně toho rodina nebo partnerka ví, tím lépe.

T: Jak jsi na tom byl psychicky po odjezdu do mise a během mise? (co jsi prožíval, jak jsi to vše zvládal, co Ti nejvíce pomáhalo...)

Stanislav: Psychicky po odjezdu nijak, stejně jako tady, beze změn. Akorát si musí člověk zvyknout na jiný harmonogram. Tady je zvyklej, že samopal a všechny zbraně sebou tahá třeba 14 dní na cvičení a tam je má u sebe furt, bez pistole nejde ani na toaletu.

T: A co během mise?

Stanislav: U mě takřka beze změn, ale měl jsem spolubydlícího, který to tam pak špatně zvládal, začal se odvolávat na víru, atd. My jsme spolu bydleli v ubikaci vzadu, úplně nejdál a teoreticky bychom měli být všude poslední. No a při jakýmkoliv raketovým útoku zběsile utíkal do bunkru. To by mi nevadilo, ale vždycky mi odkopl boty pryč a než jsem je našel, tak jsem vždycky byl v bunkru poslední (směje se).

T: Ale tak to tam sundá asi každého ne? Raketové útoky nejsou nic příjemného.

Stanislav: Záleží, s čím tam lidi jedou, když pojedou na ryby, tak musím počítat s tím, že vytáhnu rybu (směje se). Když jedu tam, tak s tímhle musím taky počítat.

T: Co Ti tam nejvíc pomáhalo?

Stanislav: Chodil jsem každý den cvičit, jinač bych musel spolubydlícího „přizabít“ (směje se).

T: Takže ponorka?

Stanislav: Ponorka může být všude, ale když s někým trávíš 24 hodin denně půl roku v kuse, tak vždycky bude ponorka. Pak už se ty lidi chtěj zabít jenom proto, že někdo otevře Coca Colu a udělá to takový ten typický zvuk. (směje se). Typickej příklad – Vyvolení v té vile. Banda lidí, které vrhli do prostředí luxusu, měli tam výřivku, jídlo, cigára, chlást a měli úplně všechno, nebyli v žádném stresu, nebyli ohrožení, nemuseli makat, nic. A po třech týdnech už se tam chtěli „zabít“. Tohle je něco podobného, ale představ si, že jídlo je nic moc, bombardujou Tě, jezdíš na patroly, ztratíš soukromí a všechno. Pak tam jsou takoví, kterejm prochází to, že na patroly nemusí jezdit, atd. A tam začíná další věc „proč já mám čtyři služby, když on má jenom jednu?“. To je taková věc, která Ti pak moc nepřidá.

T: Co Ti tam tedy nejvíc pomáhalo?

Stanislav: Asi zdravý rozum (směje se). Samozřejmě i kontakt s rodinou, ale je to tam o hlavě, když je někdo labilní, tak to tam dávat nebude.

T: Změnil se nějak Tvůj dosavadní život po návratu z mise?

Stanislav: Nezněmil.

T: Rodinné poměry, partnerské vztahy?

Stanislav: Beze změn.

T: Co sociální vztahy?

Stanislav: Možná si trochu myslím, že jsme větší tupé stádo, než před misí (směje se).

T: Jak to myslíš?

Stanislav: Myslím to tak, že když se člověk navrátí z půlroční mise a jde se podívat do nějakýho obchodního domu, nedej bůh, když jsou nějaký akce, a pak když se člověk podívá na ty lidi, který rychle pospíchaj, aby měli mouku o korunu levnější a radši si jí koupí 15 kilo a úplně nejlépe odstrčí další lidi, co u toho stojí, tak to je takový úsměvný no.

T: Co trávení volného času? Změnilo se Ti nějak po misi?

Stanislav: Po poslední misi jsem si koupil pozemek a postavil jsem tam zatím chatu a veškerý volný čas jsem trávil a trávím tam.

T: Co životní priority? Nepřeskládaly se Ti nějak?

Stanislav: Ne, protože se u mě nejednalo u první misi. I když... tady jsou všichni zvyklí, že mají všechno, mají co jíst, mají co pít, tam ne. Třeba dětem, když jim tady rodiče něco nekoupí, tak se začnou vztekat a válet po zemi. Tam, když byla zima a děti tam chodily podvyživený a bos a já jsem jim dal např. jednorázovou marmeládu nebo nugetu, kterou jsem sebral v jídelně, tak to dítě bylo blahem bez sebe, rychle to sebralo a utíkalo to sníst někam, než mu to ostatní děti ukradly.

T: Vnímali jste nějaké změny v rodině a v chování partnerky/manželky, když jste se vrátil domů?

Stanislav: Asi ne.

T: Cítil jste potřebu nebo vyhledal jste psychologickou odbornou pomoc během mise nebo po misi?

Stanislav: Ne, ale zrovna toho spolubydlicího jsem na ní odkázal a dokonce jsem o něm s psychologem hovořil. Když má člověk u sebe 24 hodin denně zbraně, munici a granáty u postele, tak je docela dobrý, aby byl psychicky v pořádku.

T: Změnilo se pro Tebe díky misi vnímání okolního světa tady v České republice?

Stanislav: No, upravilo mi to vnímání tady lidí u nás. U nás je to taková „naleštěná bída“, lidi si berou všechno na dluh a furt si ty lidi stěžují a vůbec nic s tím nedělají, přitom ale mají spokojený život. Mají práci, kde byt' si vydělají deset tisíc, ale každý den budou sedět v hospodě a stěžovat si na to. Tam? Tam lidi řeší každý den svoji existenci. Když se jim neurodí pole, tak ty lidi prostě zimu nepřežijou.

T: Co Ti usnadnilo proces adaptace v misi a naopak po příjezdu?

Stanislav: Tam asi nic, zvykl jsem si tam rychle. A po příjezdu? No tak, člověk tady vyrůstá odmala, tak není problém si na to znovu zvyknout.

T: Jaký pro Tebe měly mise přínos?

Stanislav: No, trošku jsem si přeskládal hodnoty, naučil jsem se odhadnout lidi a vim, co nechci, aby jednou moje děti dělaly – vojáka a jezdili do misí, to bych je přerazil a zamkl je ve sklepech (směje se).

T: Jaká je pro Tebe motivace pro opakované výjezdy do mise?

Stanislav: Jak to popsat...Stokrát budeš jezdit v trenažeru nějakýho auta autoškoly, a pak stejně budeš chtít si vyzkoušet jezdit v opravdovém autě na silnici, ne v trenažeru. Je to srozumitelný? (směje se)

T: Takže snaha o uplatnění získaných zkušeností?

Stanislav: No, svým způsobem do jisté míry ano, ale je to jak říkám.

T: Finance pro Tebe nejsou motivací?

Stanislav: Tak poprvé, když jsem vyjížděl, tak o motivaci nešlo, po druhý už jo, taky o ně jde, co si budeme povídat.

Příloha 6 – rozhovor s Milanem

T: Jak ses připravoval na odjezd do mise? Připravoval jsi i nějak rodinu? Např. na to, co vás Tě bude čekat, atd.?

Milan: Když nepočítám přípravy vojenské – výcvik, zdravotní a psychické testy, očkování a fasování věcí, tak jsem musel vyřešit spoustu osobních záležitostí.

T: Které, jestli se mohu zeptat?

Milan: Např. finanční vyrovnání po rozvodu. Musel jsem zajistit, kdo se bude starat o dům, zahradu, kytky, auto, zajistit plnou moc na vyřizování pošty a jiných potřebných věcí atd. Rodině jsem to řekl těsně před odjezdem, abych je zbytečně dlouho nestresoval.

T: Milane, jak jsi na tom byl psychicky po odjezdu do mise a během mise? (co jsi prožíval, jak jsi to vše zvládal, co Ti nejvíce pomáhalo...)

Milan: Psychicky jsem na tom byl dobře, byla tam dobrá parta a drželi jsme při sobě. Nejvíce mi pomáhaly telefonáty s dcerami a jejich přání - chtít bydlet se mnou po mém návratu.

T: Jak se změnil, případně nezměnil, Tvůj dosavadní rodinný život po návratu z mise?

Milan: Rozvedl jsem se.

T: Takže rodinné poměry se změnily zásadně.

Milan: Ano, po návratu chtěly dcery bydlet se mnou, tak jsem požádal o jejich svěření do mé péče.

T: Co sociální vztahy?

Milan: Ty se nezměnily.

T: Trávení volného času?

Milan: Po návratu jsem se snažil být co nejvíce s dcerami.

T: Co životní priority?

Milan: No, myslím si, že každý po návratu přehodnotí svůj žebříček priorit. Po tom, co tam zažije.

T: Cítil jsi potřebu nebo vyhledal jsi psychologickou odbornou pomoc během mise nebo po misi?

Milan: Takovou potřebu jsem nikdy neměl.

T: Změnilo se pro Tebe díky misi vnímání okolního světa tady v České republice?

Milan: Po návratu člověk vnímá všechno úplně jinak. Je sice zpět ve známém prostředí, ale momentálně je toto prostředí úplně cizí. Musí si na všechno znovu zvykat.

T: Co Ti usnadnilo proces adaptace v misi a naopak po příjezdu domů?

Milan: V misi to byla určitě dobrá parta a doma mi to pak usnadnila rodina a přátelé.

T: Jaký pro Tebe měla mise přínos?

Milan: Zkušenosti, noví kamarádi, přestěhování dcer ke mně po návratu, přehodnocení priorit a samozřejmě i finanční přínos.

T: Jaká je/byla pro Tebe motivace pro opakované výjezdy do mise?

Milan: Dcery nesly odloučení těžce, tak jsem musel slíbit, že už nikam nepojedu. Jelikož jsou ale už velké, tak kdo ví.

Příloha č. 8 – fotografie

Bagrá́m - „zelená zóna“

Bagrá́m – patrolování

Logár – policejní stanice

Logár - hlídka

Logár – hlídka, 48 ° C na slunci dne 24. února

Logár – písečná bouře

Logár – místní tržiště

Logár – hřbitov u cesty - zelené šátky značí, že dotyčný zemřel v boji s nevěřícími

Logár – hory

Logár – návrat vojáků domů

Logár – americký víceúčelový vrtulník Black Hawk užívaný ke vzdušným útokům, výsadbě a záchraně vojenských jednotek

